

УНИВЕРЗИТЕТ У НИШУ
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

**Правно уређење безбедносне провере као управне
делатности полиције и служби безбедности**
(мастер рад)

Ментор:

Проф. др Дејан Вучетић

Студент:

Томислав Петрић

Број индекса: М001/21-УП

Ниш, 2022. године

САДРЖАЈ

Увод.....	1
I ИСТОРИЈСКИ АСПЕКТ ОРГАНИЗАЦИЈЕ И РАДА ПОЛИЦИЈЕ И СЛУЖБИ БЕЗБЕДНОСТИ.....	4
1.1. Појам, организација и рад полиције кроз историју.....	4
1.2. Организација и делатност служби безбедности у историјском аспекту.....	7
1.3. Савремени модели вршења безбедносних провера.....	10
1.4. Безбедносна провера у домаћем позитивном законодавству.....	13
II ПОЈАМ БЕЗБЕДНОСНЕ ПРОВЕРЕ.....	14
2.1. Профил и особине службеника полиције и служби безбедности.....	17
III ВРШЕЊЕ БЕЗБЕДНОСНИХ ПРОВЕРА У ПОЛИЦИЈИ.....	20
3.1. Услови за заснивање радног односа у Министарству унутрашњих послова.....	21
3.2. Безбедносне сметње.....	22
3.3. Нивои и поступак вршења безбедносне провере.....	24
3.3.1. <i>Поступак безбедносне провере за пријем у радни однос и на стручно образовање, оспособљавање и усавршавање за потребе полиције.....</i>	<i>27</i>
3.3.2. <i>Поступак безбедносне провере за запослене у Министарству унутрашњих послова.....</i>	<i>32</i>
IV ВРШЕЊЕ БЕЗБЕДНОСНЕ ПРОВЕРЕ У СЛУЖБАМА БЕЗБЕДНОСТИ.....	33
4.1. Безбедносне провере у Министарству одбране (ВБА и ВОА).....	34
4.2. Безбедносне провере у Безбедносно-информативној агенцији (БИА).....	40
V КОНТРОВЕРЗЕ БЕЗБЕДНОСНИХ ПРОВЕРА.....	42
ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА.....	44
ПОПИС КОРИШЋЕНЕ ЛИТЕРАТУРЕ.....	46

ОСТАЛА ИСТРАЖИВАЧКА ГРАЂА.....	47
САЖЕТАК И КЉУЧНЕ РЕЧИ.....	49
SUMMARY AND KEY WORDS	50
БИОГРАФИЈА СТУДЕНТА.....	51

УВОД

Живимо у свету у коме се претње по националну безбедност и јавни ред и мир дешавају свакодневно. Узрок томе, између осталог, можемо тражити, како у противправном понашању појединаца, тако и у комплексним међународним, али и регионалним односима који негативно утичу на мир и стабилност земаља. Управо због врло сложене безбедносне ситуације у нашој држави, али и државама широм света, од великог је значаја имати поуздане и одане државне, али и полицијске службенике који ће таквим изазовима на прави начин одговорити. Само радним ангажманом таквих службеника можемо очекивати очување правног поретка или макар стремити ка томе, односно безбедности и сигурности држава. То значи да ће своју дужност обављати у складу са законом, свесно, савесно и одговорно. Управо кроз делатност лица, која су била предмет безбедносне провере, зависи очување јавног реда и мира као и националне безбедности.

Из горе наведеног можемо закључити колико је заправо велики значај саме безбедносне провере јер она као таква представља својеврстан филтер који омогућава најбољу селекцију кадрова за рад у службама безбедности, као и за обављање полицијског позива. Једна од карактеристика служби безбедности је и та да управо њени службеници, дакле лица која су била подвргнута, односно која су била предмет саме безбедносне провере, „захваљујући свом привилегованом положају због саме природе посла којим се баве, располажу важним информацијама, те се из тих разлога и сматра да поседују и одређену количину „невидљиве“ моћи“.¹ Из тога се јасно може видети да, управо због широких овлашћења која неретко и задиру у основна људска права грађана, сама полиција, али и службе безбедности морају да кроз управну делатност безбедносне провере обезбеде кадрове који таква овлашћења не би злоупотребљавали. Службе безбедности, па и сама полиција, управо се баве и овим претњама и изазовима и на тај начин представљају својеврстан институционални одговор друштва на претње и задате циљеве. Нема спора да је права оцена успешности рада полиције, али и служби безбедности, степен саме безбедности у друштву. Са тим у вези важно је напоменути да су управо сами запослени у полицији и службама безбедности темељ остваривања те позитивне оцене. Стога није необично постојање безбедносне

---

¹ Драгаш О, *Савремена обавештајно-безбедносна заједница: утопија или реалност*, Рад, Београд, 2009, стр. 11. (према Божић Радоњић, *Организација служби безбедности у европским правним порецима*, Правни факултет Универзитета у Нишу, 2020, стр. 2.)

провере тих лица обзиром на степен одговорности који они морају показати у самом вршењу своје дужности.

Сам Мастер рад превасходно за свој циљ има теоријску обраду и детаљно истраживање читавог поступка безбедносне провере, укључујући све нивое безбедносне провере, као и анализу самог упитника на основу којег се врши безбедносна провера како у полицији, тако и у службама безбедности. Предмет рада ће свакако бити и дефинисање самог појма безбедносне провере, питање интегритета полицијског службеника, и службеника служби безбедности чије се постојање несумњиво утврђује самом безбедносном провером. Читав рад подељен је у пет делова, у којима ће се говорити превасходно о историјском аспекту организације и рада полиције и служби безбедности, али и савременим моделима вршења безбедносне провере. Бавићемо се такође и питањем дефинисања самог појма безбедносне провере, законском регулативом у вези са безбедносном провером, али самом доктрином, односно бројним радовима који се баве тим питањем. Предмет самог рада ће, поред већ наведених ствари, бити и приказ профила и особина самог службеника полиције и служби безбедности, приказ поступка безбедносне провере у полицији и службама безбедности, али и питања и контроверзе које сама безбедносна провера изазива.

У оквиру Мастер рада посебно ћемо се осврнути на законска решења која су понуђена у позитивном законодавству Републике Србије, али и на одређене научне радове из ове области јер једино тако и на такав темељан начин можемо запараво и продрети у суштину безбедносне провере. У писању Мастер рада коришћен је нормативно-правни метод, историјски метод, компаративни метод, а у појединим сегментима и статистички и социолошки метод.

Историјски метод је од великог значаја и њега примењујемо на почетку мастер рада. Овај метод нам омогућава да кроз повратак у прошлост и ретроспективу сагледамо како је некада била организована полиција, али и службе безбедности где можемо на основу релевантних докумената закључити на који начин су тада бирани службеници. Да ли се и данас користе методе селекције кандидата исти као што су се кроз историју постојања безбедносних провера користиле, и у којој мери, као и да ли је уопште критеријум промењен. Нормативно-правни метод, помогао нам је у истраживању и прожимаће се кроз целокупан рад. Уз помоћ

нормативно-правног метода моћи ћемо да анализирамо законске одредбе, које се тичу полиције и служби безбедности.

Статистички метод, као скуп статистичких и аналитичких поступака и података, неизоставни је део мастер рада. Овом методом покушаћемо да приближимо људима свест о томе на који начин и у којој мери обичан човек може да се нада или буде спреман да „прође“ безбедносну проверу. Осврнућемо се и на број кандидата који конкуришу за ово радно место, те ћемо на основу анализа и статистичких података утврдити колико њих је заиста психички и физички спремно за ову врсту подухвата и посла. Социолошки метод значајан нам је из разлога што нас је довео до закључка да се применом овог метода јасно види разлика у психичкој спремности кандидата који пролазе безбедносне провере. Социолошки метод нам указује и на начин њиховог одрастања, одрицања, школовања, сазревања, као и на фактор породице који је основ и стуб сваког од нас.

I ИСТОРИЈСКИ АСПЕКТ ОРГАНИЗАЦИЈЕ И РАДА ПОЛИЦИЈЕ И СЛУЖБИ БЕЗБЕДНОСТИ

1.1. Појам, организација и рад полиције кроз историју

Да бисмо у потпуности и свеобухватно разумели и истражили саму безбедносну проверу, потребно је да сагледамо одређене историјске тренутке и начин на који је тада полиција била организована, као и каква су тада њена задужења била. Пре свега, то је значајно јер на тај начин можемо видети какви би кадрови одговарали тадашњим приликама, што даље води ка томе каква је била суштина безбедносне провере односно да ли је постојала и, ако јесте, шта се њоме желело постићи. Такође, то је важно јер на тај начин можемо доћи и до дефиниције саме полиције која би обухватила све оно чиме се она бави и све оно шта она заправо јесте.

Када говоримо о полицији несумњиво је да и поред бројних покушаја, још не постоји сагласност у дефинисању појма „полиција“, што је узроковано, пре свега, сложеносћу и динамичносћу полиције, као и постојећом различитосћу задатака и организационих модела полиције у појединим земљама.²

Уколико анализирамо време пре средњег века, не можемо да пређемо преко чињенице да је полиција као таква имала доста широка овлашћења која су данас у светлу многобројних, пре свега међународних аката, готово незамислива. Тортура и сви облици насиља су били присутни, што представља несумњиво последицу тадашњих грубих аутократских политичких система.³ Заправо у тадашњим монархистичким државама полиција је имала организацију налик војној, а сво брутално поступање према обичном народу и терор, пре свега, радника и сељака који су сами полицајци спроводили, био је допуштен управо захваљујући вољи тадашњих владара.⁴ Кроз овакву слику тадашњег периода можемо закључити да сама безбедносна провера, каква данас постоји, у то време није постојала или је постојала са потпуно другачијим методама и пре свега са другачијим циљем због којег се врши. Бруталност, слепа послушност и оданост владару вероватно би биле карактеристике које су тражене у личним профилима особа која су обављала полицијске послове. Подаци, везани за осуђиваност због различитих прекшаја, као и кривична дела (која данас могу имати

---

² La Police, Paris, Gallimard, 1973, p. 19.

³ Димитријевић Г, *Дирекција полиције*, Правни факултет Универзитета у Нишу, 2020, стр. 6-7.

⁴ *Ibid.*

за директну последицу да се лице, које је предмет безбедносне провере, може сматрати неодговарајућим кандидатом за заснивање радног односа у полицији), у то време вероватно не би играли кључну улогу обзиром на сама овлашћења која је имала тадашња полиција.

Од петнаестог па до осамнаестог века у већини европских земаља, које су се налазиле на прелазу из феудализма у капитализам, појављују се апсолутистичке монархије на чијем су челу суверени са неограниченом власти, којима су подређени и војска и веома јака централизована управа, за коју се у тадашње време користио назив Полиција.⁵ Изузев војске, остала унутрашња управа делила се на полицију сигурности, која је обухватала личну и имовинску сигурност, ред унутар земље, као и прописе о обезбеђивању сигурности у деловању државних органа, и на полицију благостања, задужену за бригу о моралу, исхрани па и здрављу.⁶ Тако осамнаести век можемо посматрати као век у коме се дешавају суштинске промене у организацији и самом раду полиције. Оно што се може закључити јесте и то да се полицији сужавају овлашћења на превенцију и репресију криминалитета, а самим тим то мора имати за последицу и темељитије селектирање кадрова за вршење тих овлашћења где ће битну улогу имати безбедносна провера истих.

Када говоримо о периоду након Другог светског рата, Република Србија је била у саставу Социјалистичке Федеративне Републике Југославије у којој је све до деведесетих година прошлог века владало социјалистичко државно уређење. У то време полиција, која је тада носила назив Народна милиција (као и сви државни органи), била је уско повезана са владајућом Комунистичком партијом Југославије. Дакле, само државно уређење имало је великог утицаја на одабир и селекцију самих полицијских службеника. Са тим у вези, безбедносним проверама, које су се вршиле у том периоду, утврђивало се између осталих постојање или непостојање безбедносних сметњи попут: (Не)припадност Комунистичкој партији Југославије, симпатизери Информбироа, близак сродник у иностранству, као и осуђиваност за кривична дела и прекршаје које је позитивно законодавство такође прихватило. Улога полиције је без сумње утицала и на националну безбедност за коју се

---

⁵ Гађиновић Р, *Корени настанка полиције у модерној држави*, Институт за политичке студије, Београд, 2015, стр. 6.

⁶ Тарановски Ф, *Енциклопедија права*, Геца Кон, Београд, 1923, стр. 378.

сматра да представља „одсутност било каквог страха од напада, угрожавања интереса или претње друге државе или других држава“. ⁷

Хронолошки посматрано, култура али и образовање становништва све више напредује, па се и полицијско деловање убрзано трансформише у правцу легитимизације, демократизације и уопште опадању улоге принуде.⁸ Полицији су све више потребни стручни и образовани кадрови који би на прави начин одговорили изазовима. Добро је поменути и то да у позитивном законодавству Републике Србије Полиција представља „организован начин обављања законом уређених послова, коју чине полицијски службеници који, у обављању полицијских и других унутрашњих послова, штите и унапређују безбедност грађана и имовине, поштујући Уставом зајемчена људска и мањинска права и слободе и друге заштићене вредности у демократском друштву, уз могућност употребе средстава принуде у складу са Уставом и законом.“ ⁹

Несумњиво је дакле да је полиција у најранијим периодима имала другачија овлашћења него што је то случај у савременим системима, а нешто касније ћемо говорити о самој надлежности полиције у домаћем законодавству, али важно је истаћи то да како у иностраној, тако и у домаћој доктрини нема пуно података о самом поступку безбедносних провера које су се вршиле у том периоду. Наравно, оно што јасно можемо закључити то је да су околности у средњем веку, али и каснијим периодима у којима смо имали константне ратне сукобе, као и унутрашње државне немире, подразумевале и детаљну унутрашњу државну контролу (безбедносну проверу) полицијских службеника. То је био круцијалан услов за успостављање јаке државе која би адекватно одговорила свим тадашњим изазовима. Полиција би требало да буде: услуга (ефикасна, ефективна и квалитетна), а не сила. Она треба бити одговорна пред законом, али и пред јавношћу, да сами службеници буду професионални у поступању, као и да својим деловањем и вршењем овлашћења уливају сигурност и самим тим добијају поверење од грађана у заједници.¹⁰

---

⁷ Гаћиновић Р, *Национална безбедност као кључни фактор у функционисању модерне државе*, ; у: Тепшић М. (ур.), „Војно дело“, број 1/2017, Министарство одбране, 2017, стр. 87-96.

⁸ Нешковић С, *Безбедност и реформе у Србији*, Институт за политичке студије, Београд, 2006, стр. 81.

⁹ Члан 3. Закона о полицији, *Службени гласник РС*, бр. 6/2016, 24/2018 и 87/2018.

¹⁰ Bittner E, *The functions of the police in modern society*, Brandays University, 1970, p. 6-8.

1.2. Организација и делатност служби безбедности у историјском аспекту

На помен безбедносне провере, као што нам и сама реч каже, прво на памет падну службе безбедности. Службе безбедности, хронолошки посматрано, имале су увек велики политички и друштвени значај до те мере да су због свог утицаја и саме сврхе постојања била и покретачи великих сукоба, било да ли говоримо о унутрашњим или о међудржавним. Нема спора да за тако битне задатке које су у самој надлежности служби безбедности морамо имати поуздане и обучене службенике који превасходно морају бити предмет безбедносне провере пре самог ступања у службу, али такође и за време рада у њој. Од самог настанка држава, несумњиво постоје и службе безбедности. „Њихово функционисање и сам рад представљају неопходан услов за ефикасно функционисање државе“, без обзира да ли говоримо о очувању правног поретка унутар земље или о безбедносним проблемима са којима се држава суочава, а који у себи садрже инострани елемент.¹¹

„Паметан владар и мудар генерал побеђују уз помоћ ваљане обавештености и доброг предвиђања, али предвиђање није дар који долази с неба, него на основу података до којих долазе они који добро познају прилике непријатеља.“¹² Из ових речи кинеског теоретичара војних и шпијунских вештина (Сун Цу), које су настале још у шестом веку пре нове ере, можемо увидети да је још у том времену акценат стављан на значај служби безбедности и уопште обавештајног рада, јер управо би лица, која би добијала безбедносне и обавештајне задатке и од којих и зависи сама безбедност земље, била лица од највишег поверења. Дакле, то би била само лица која су била предмет адекватне безбедносне провере. Мало је познато и да се информације о одређеним обавештајним активностима могу пронаћи још у Старом завету. Наиме, у Четвртој књизи Мојсијевој описује се како је сам Мојсије послао своје људе у земљу под називом Канантедама да би је истражили као и да би у повратку њега самог обавестили о свим запажањима.¹³ Обзиром да су овакав рад и оваква активност, слободно можемо рећи, постали и стандард у данашњим службама безбедности, онда оправдано можемо и сматрати да је ситуација описана у Старом завету у многоструку слична класичном обавештајном раду.

---

¹¹ Радоњић Б, *Организација служби безбедности у европским правним порецима*, Правни факултет Универзитета у Нишу, 2020, стр. 6.

¹² Сун Цу, *Умеће ратовања*, GlobalBook, Нови Сад, 1995, стр. 103.

¹³ Видети: Даничић Ђ, *Свето писмо*, Свети архијерејски синод СПЦ, Београд, 2004, стр 217.

Велики значај, који неспорно имају службе безбедности, могу се посматрати, историјски гледано, кроз неке од најпознатијих операција које су допринеле како глобалној, тако и унутрашњој сигурности. Тако на пример Централни институт за обавештајни рад и специјалне задатке (МОСАД) је познат по:

- 1) Лоцирању и киднаповању познатог нацисте Адолфа Ајхмана;
- 2) Прибављању информација о ирачком нуклеарном реактору Озирак, који је уништен ваздушним нападима 1981. године;
- 3) Ликвидацијама одговорних за Минхенски масакр на Олимпијским играма 1972.¹⁴

Оно што је кључно поменути то је да рад ове службе карактеришу бескрупулозност њених чланова, уцене на којима се њихов рад заснива, подмићивања, подстицања верске мржње и нетрпељивости, отмице, али такође и атентати на личностима које могу представљати потенцијалну опасност, па чак и оне са којима је служба сарађивала уколико процени да би у будућности та лица могла шкодити служби.¹⁵ Из свега напред наведеног можемо закључити да и безбедносна провера која се спроводи у тој служби јесте једна од најсуровијих, макар када говоримо о условима које она захтева да би била позитивно оцењена.

Најпознатија британска служба „Secret Intelligence Service“ познатија као (МИ6) основана још 1909. године поседује безбедносну проверу под називом „Security check“ којом, како кажу, желе да провере безбедност и саму личност одређеног кандидата за ангажовање обзиром да као организација Владе Велике Британије желе да обезбеде сигурност своје земље.¹⁶ Било би и сувише наивно мислити да периоди, који су обиловили ратовима и безбедносним претњама према готово свим државама, нису подразумевали и јасне механизме којима би се обезбедило присуство поузданих службеника служби безбедности. Један од таквих механизма је и сама безбедносна провера.

Период након Другог светског рата је на нашој територији, територији Републике Србије, али и читаве Социјалистичке Федеративне Републике Југославије обиловао безбедносно

---

¹⁴ Извор: <https://sr.wikipedia.org/sr-ec/%D0%9C%D0%BE%D1%81%D0%B0%D0%B4>

¹⁵ Драговић Н, *Обавештајна служба Израела према писању стране штампе*, Билтен Војне безбедности бр. 2, 1971. стр. 80.

¹⁶ Извор: <https://www.sis.gov.uk/clearing-you-through-security.html>

обавештајним радом. Безбедносна провера, која је постајала у то време, посезала је до крајњих граница и то у виду да је контраиндикација за пријем у службу била и неподобна политичка прошлост блиских сродника. У прилог томе у потпуности преносимо резултат емпиријског истраживања на који смо наишли бавећи се овом темом. Наиме „грађанин је рођен у Србији, где је завршио основну и средњу школу, а затим и факултет. Након одслужења војног рока, на предлог пријатеља, који је био у радном односу у служби безбедности, подноси докумената за пријем на рад у служби безбедности (службу разумемо као орган државе коме је држава поверила одређене одговорности у безбедности). Тада не осуђиван, није под истрагом, као ни чланови његове породице. После десет месеци, након што је поднео документа за пријем на рад и ћутања од стране службе, долази до сазнања да је безбедносна провера негативна, односно да постоји безбедносна сметња за пријем. Тада сазнаје да за њега и чланове породице: оца, мајку, браћу и сестру, нема безбедносних сметњи, већ да постоје сметње морално-политичке подобности члана породице – деде, за кога се преко извора дошло до сазнања да се приклањао вредностима које су биле пре Другог светског рата у Србији“.¹⁷

Све до деведесетих година прошлог века имали смо различите промене назива домаћих служби безбедности. Заправо, Одељење за заштиту народа (ОЗНА) које се састојало од четири одсека:

- 1) Први одсек је био задужен за рад у иностранству и на окупираној територији;
- 2) Други одсек је био задужен за рад на ослобођеној територији.;
- 3) Трећи одсек је имао полуобавештајне задатке у НОВЈ;
- 4) Четврти одсек са бавио статистичко-техничким пословима.

Битно је ово напоменути јер је у ствари ОЗНА претеча данашњих служби безбедности. Након доношења Устава Федеративне Народне Републике Југославије, 31. јануара 1946. године дошло је и до реорганизације ОЗНЕ. Од Првог и Другог одсека ОЗНЕ формирана је при Министарству унутрашњих послова Управа државне безбедности (УДБА), док је од

---

¹⁷ Драгишић З, Манојловић Д, Јовић В, *Безбедносна провера-контроверзе у раду органа безбедности*; у: Тепшић М. (ур.), „Војно дело“, број 7/2018, Министарство одбране, 2018, стр. 156-175.

Трећег одсека ОЗНЕ при Министарству народне одбране формирана Контраобавештајна служба (КОС) Југословенске армије.¹⁸

Иако се терминолошки безбедносна провера везује за службе безбедности, њен значај у органима полиције није ни мало мањи. Историјски посматрано, свет се одувек суочавао са различитим кризама, ратовима и немирима. Свака држава, како некада, тако и сада настоји да предузме све мере које су потребне да би на прави начин очувала своју безбедност. Стога безбедносну проверу можемо посматрати као својеврстан инструмент који држава користи да би на прави начин извршила селекцију кадрова који ће на најбољи могући начин одговорити свим потенцијалним безбедносним проблемима.

1.3. Савремени модели вршења безбедносних провера

У модерним временима у највећем броју случајева сама безбедносна провера се предузима ради провере испуњености услова за заснивање радног односа. Но, то не умањује и њен значај у случају потребе провере ради похађања одређене обуке, приступа тајним подацима, поседовања оружја. Уколико је резултат саме провере позитиван односно уколико не постоје никакве безбедносне сметње, сам кандидат који је предмет овакве провере, биће у могућности да остварује то своје право.¹⁹ Зато ћемо се и у наставку рада бавити питањем које се односи на профил и особине службеника полиције, односно службе безбедности, заправо које су то особине које треба поседовати поменути субјект. Оно што није на одмет поменути то је да, иако се по природи ствари ова управна делатност везује за државне органе, није редак случај да управо безбедносну проверу и то мимо законског основа, захтевају и поједине приватне организације попут неких приватних детективских агенција.²⁰ Традиционални модел безбедносног проверања који се примењује у Републици Србији је несумњиво одређеним делом у супротности са стандардима везаним за поштовање основних људских права, заштите личних података као и других прописа међународне регулативе. Организација, мере и активности усмерене на вршење безбедносне провере нису законски регулисане у Републици Србији. Заправо, постоје појединачне одредбе у

---

¹⁸ Николић К, *Мач револуције: ОЗНА у Југославији 1944-1946*, Службени гласник, друго издање, 2014.

¹⁹ Мијалковић С, *Безбедносно проверавање лица-традиционални модели и примери добре праксе*; у: „Журнал за криминалистику и право“, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2015, стр. 196.

²⁰ Стајић Љ, *Основи система безбедности са основама истраживања безбедносних појава*, Правни факултет у Новом Саду, Нови Сад, 2008, стр. 214-215.

одређеним законима у којима се говори да због безбедности Републике и уопште очувања јавног интереса, поједине службе безбедности, али и полиција, могу проверавати одређена лица.²¹

Посматрајући са аспекта легалитета, али и легитимитета, издвајају се три модела безбедносног проверавања:

1) Када говоримо о првом моделу, безбедносно проверавање треба посматрати као својеврстан задатак који сам орган безбедности мора да изврши ефикасно а да притом не пази на средства и методе које ће зарад тог циља користити;

2) За други модел можемо рећи да је безбедносна провера заправо службена радња коју уз поштовање професионалне етике, али и на основу подзаконских и законских аката, спроводе један или више органа са крајњим циљем утврђивања саме подобности лица који је предмет такве провере за рад у државним органима, подразумевајући то да при самом вршењу радње примењују различите ефикасне методе и технике;

3) Трећи модел у одређеној мери подржава други, с тим што ставља акценат на то да није добро да горе поменуте технике и методе буду само ефикасне, већ да заправо буду минималне и да буду примерене самом циљу због ког се провера врши. а све у циљу да права и слободе провераваног лица не буду предмет непотребног задирања у приватност.²²

Сваки од приказаних модела има своје особености које га разликују од осталих. У пракси се можемо осврнути на примере држава, односне боље је рећи на политичке системе у којима овакви модели проналазе своју примену. Стога, уколико говоримо о првом моделу, долазимо до јасног закључка да он проналази своју примену у изразито тоталитарним и недемократским режимима.²³ Заправо, у таквим системима долази до истоветности режимских и националних интереса, па се и сам режим штити наводном заштитом државног поретка, где долази до замене теза (све у сврху очувања власти) да се сваки напад на режим приказује као сам напад на државу.²⁴ У таквим државама режим образује посебну ригорозну безбедносну проверу посредством служби безбедности и полиције, а све то са циљем

---

²¹ *op. cit.*, стр. 195.

²² *op. cit.*, стр. 197.

²³ *ibid.*

²⁴ Мијалковић С, *Национална безбедност*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2011, стр. 74-92.

спречавања, односно онемогућавања пријема у радни однос лица које би својим деловањем могло да угрози тренутни режим у датој држави. Наравно да се као логична последица јавља то да се оваквим поступањем задире дубоко у права и слободе грађана, не ограничавајући се само на лица која аплицирају за рад у службама безбедности или полиције (и других државних органа), већ се то односи и на породице и људе са којима су у контакту лица која су предмет саме безбедносне провере.²⁵ У службама таквих држава нема места за лица која могу представљати камен спотицања самог режима.

Када говоримо о другом моделу, не смемо заобићи чињеницу да узимајући у обзир карактеристике, он као такав проналази своју примену у државама које се налазе у својеврсној политичкој и економској транзицији, као и у државама које теже изградњи демократских институција урушених због ратних сукоба и немира у којима су учествовале.²⁶ Службе оваквих држава често су под притиском своје недемократске прошлости коју, кроз свој тренутни рад, желе да поправе, но управо због своје прошлости тешко напуштају дугогодишње оформљене методе рада.²⁷ Кроз саму безбедносну проверу труде се да исцрпе сва могућа законска средства како би открили постојање или непостојање одређених безбедносних сметњи. Оно, што неретко може бити последица тога, јесте да уз сво придржавање законских норми, службе безбедности често непотребно задиру у приватност појединца, али и чланова његове породице.²⁸

Трећи модел је модел ка коме све државе треба да теже јер је то одлика дуге демократске традиције у државама у којима се спроводи.²⁹ Службе безбедности, а свакако и полиција, у таквим системима посебно пазе какве ће методе и које ће мере примењивати при вршењу саме безбедносне провере. Овакво пажљиво поступање се оправдава тиме што саме службе безбедности и уопште органи, који врше безбедносне провере, не желе да непотребно продиру, као и да повређују и угрожавају права лица која су предмет саме безбедносне провере. „У оваквом амбијенту, безбедносна провера није пуки инструмент у спровођењу

---

²⁵ Мијалковић С, Милошевић М, *Обавјештајно-безбједносна дјелатност и службе*, Висока школа унутрашњих послова, Бања Лука, 2011, стр. 348-352.

²⁶ *op. cit.*, стр. 197.

²⁷ *ibid.*

²⁸ Мијалковић С, *Обавештајно-безбедносне службе и национална безбедност*, Безбедност, бр.1, Министарство унутрашњих послова Републике Србије, 2011, стр. 74-92.

²⁹ *op. cit.*, стр. 198.

овлашћења државних органа, као што ни спровођење овлашћења није пуки инструмент режима или поједине идеологије“.³⁰

1.4. Безбедносна провера у домаћем позитивном законодавству

Кроз читав Мастер рад као што и сам наслов каже, бавимо се безбедносним проверама у оквиру полиције и служби безбедности. Битно је истаћи да активности, мере и послови безбедносног проверавања нису законски регулисани у Републици Србији. Заправо, постоји низ појединачних одредби у разним законима у којима се наводи да ће, поводом остваривања одређених права или уопште очувања безбедности и јавног интереса, поједине службе вршити безбедносну проверу. Наравно, не треба сметнути са ума да се кроз читав процес безбедносног проверавања поставља и питање уставне прокламације којом се гарантује заштита података о личности.³¹

Набројаћемо низ закона у којима смо детаљним истраживањем наишли на одредбе које се тичу саме безбедносне провере у Републици Србији, док ће детаљан поступак безбедносне провере, као и сама садржина одредби различитих закона, којих се она тиче, бити детаљно образложени у деловима Мастер рада који се баве поступком безбедносне провере у полицији и службама безбедности. Горе поменути закони, између осталих, јесу:

- 1) Закон о полицији (*Службени гласник РС*, бр. 6/2016, 24/2018 и 87/2018.);
- 2) Закон о Војсци Србије (*Службени гласник РС*, бр. 116/2007.);
- 3) Закон о Безбедносној информативној агенцији; (*Службени гласник РС*, бр. 42/2002.);
- 3) Закон о Војнобезбедносној агенцији и Војнообавештајној агенцији (*Службени гласник РС*, бр. 88/2009, 55/2012 и одлука УС и 17/2013);
- 5) Закон о тајности података (*Службени гласник РС*, бр. 104/09.);
- 6) Закон о детективској делатности (*Службени гласник РС*, бр. 104/2013 и 87/2018.);
- 7) Закон о оружју и муницији (*Службени гласник РС* 20/2015, 10/2019, 20/2020 и 14/2022.);

---

³⁰ Мијалковић С, *The Basis of National Security in International Law*; у „Наука-Безбедност-Полиција“, број 1/2014, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2014, стр: 49-68.

³¹ Устав Републике Србије, *Службени гласник РС*, бр. 83/2006.

8) Закон о приватном обезбеђењу (*Службени гласник РС*, бр. 104/2013 и 42/2015.).

II ПОЈАМ БЕЗБЕДНОСНЕ ПРОВЕРЕ

Појам безбедносне провере је питање за које оправдано можемо рећи да има више различитих одговора. Да бисмо направили детаљно истраживање ове теме, потребно је пре свега дефинисати сам појам безбедносне провере. Садржина, коју треба свака дефиниција обухватити, одговор је на питања попут тога у чему се провера састоји и шта је она.

Питање дефинисања безбедносне провере је питање којим су се бавили многобројни научни радови правног и безбедносног карактера. Готово да нема јединственог и опште прихваћеног значења овог појма. Наравно, то је последица различитих приступа самом дефинисању. Осврнућемо се на више приступа и полазних тачака при самом дефинисању, као и на решење које је понудило домаће законодавство везано за проблем дефинисања овог појма.

Најпре, једно од становишта који многобројни аутори сматрају прихватљивим, јеста да је безбедносна провера заправо „концепт који обухвата примену разноврсних метода, техника, мера и алата од стране једног или више органа и који омогућава етичко и легално прикупљање, обраду, али и анализу сазнања о предмету односно субјекту безбедносне провере“.³² Са друге стране постоји становиште које прихвата претходно и додаје да се посебно треба обратити пажња да безбедносна провера мора да буде учињена након адекватног избора и примене одређеног метода и технике у зависности од субјекта који је предмет безбедносне провере. „Овде се заправо инсистира на етичности и легалности саме провере“.³³

Можда би управо начин дефинисања овог појма, какав наводе аутори Драгишић З, Манојловић Д и Јовић В, био одговарајући: „Безбедносна провера по пријему захтева за пријем у радни однос, је концепт и процес који обухвата примену прописа и етичких принципа, адекватно изабраног метода, технике, алата и извора, у целини или интегрално, од стране једног или више органа, служби или агенција усмерених на прикупљање обавештења (сазнања, података, информација, материјалних чињеница, правно релевантних

---

³² *op. cit.*, стр. 156-175.

³³ *ibid.*

чињеница) из верификованих и формализованих извора, њихову обраду и анализу, како би се остварило правно, етичко и безбедносно мерење, процена извора-отворених (доступних; познатих) и скривених сазнања о субјекту безбедносне провере у циљу омогућавања, оспоравања или остваривања права субјекта безбедносне провере“.³⁴

„Човека никада неће хвалити сви. Ако је добар, он ће за „неваљалца“ бити рђав, па ће му се неваљалци смејати и осуђивати га. Ако је зао, добри се неће саглашавати са њим. Када би човек хтео да га сви хвале, он би пред добрима требало да се представља добрим, а код рђавих рђавим“.³⁵ Ово су чувене речи познатог руског писца Лава Николајевича Толстоја. Ове речи свакако можемо узети као својеврстан темељ или основ којим се треба водити при свакој безбедносној провери одређеног лица.

Такође, саме информације, које се прибаве у поступку безбедносне провере, несумњиво су прикупљене са истим циљем, али то су информације које су обрађене, анализирани и профилисане, специфично применљиве на персоналну безбедносну проверу будућег полицијског, односно службеника служби безбедности.³⁶ Не треба се слепо држати тога да је безбедносна провера само стерилно прибављање информација јер суштина је и у самој процени прикупљених информација. Заправо, говоримо о два међусобно повезана процеса а то су:

1) Безбедносна провера

2) Безбедносна процена да ли заправо постоје саме безбедносне сметње које би одређено лице онемогућиле за рад у служби.

Ово је врло битно поменути с обзиром да саму паралелу и повезаност безбедносне провере и безбедносних сметњи даје и сам Закон о полицији који безбедносну проверу дефинише као „скуп мера и радњи којима се утврђује постојање или непостојање безбедносне сметње“.³⁷ Када је реч о самим безбедносним сметњама, о њима ће бити речи касније јер су веома значајне за само вршење безбедносних провера, држећи се самог закона, утврђивање њиховог постојања, односно непостојања, јесте и сама сврха и циљ безбедносне

---

³⁴ *ibid.*

³⁵ Лав Толстој је ову реченицу написао у свом делу „Пут у живот“

³⁶ *op. cit.*, стр. 156-175.

³⁷ Члан 102. Закона о полицији, *Службени гласник РС*, бр. 6/2016, 24/2018 и 87/2018.

провере. Оно што је важно додати то је да смо приликом самог истраживања у оквиру ове теме дошли до закључка да је сама суштина безбедносне провере, ако не иста, онда у многама слична када говоримо о глобалном нивоу. Технике и методе, којима се она врши, могу бити различите, али циљ, који се жели постићи, је исти. У прилог овом говори и инфомација на коју смо наишли приликом посете сајту „Secret Intelligence Service“ (МИ6) као једне од најпознатијих служби безбедности. Наиме, на том сајту јасно се ставља до знања обавезност саме безбедносне провере која се оправдава тиме да, како кажу, желе да провере безбедност и саму личност одређеног кандидата за ангажовање пошто као организација Владе Велике Британије желе да обезбеде сигурност своје земље.

„Безбедносном провером подносиоца захтева врши се процена безбедносног ризика, нарочито од приступа и коришћења тајних података“.³⁸ У оквиру безбедносне провере надлежни орган, гледајући са аспекта безбедности, даје оцену за наведене податке у попуњеном безбедносном упитнику, док надлежни орган, у вези са наводима из безбедносног упитника, прикупља личне и друге податке од лица која су и сама предмет безбедносне провере, од других органа јавне власти, организација и лица, из регистара, евиденција, датотека и збирки података које се воде на основу закона.³⁹

На основу свега наведеног, безбедносну проверу заправо можемо схватити као процес који у себи сублимира скуп одговарајућих правних прописа, етичких кодекса, безбедносних процена (безбедносних, контраобавештајних, криминалистичких, полицијских, обавештајних и необавештајних служби, агенција и др.) и методике рада органа.⁴⁰

Оно што је од пресудне важности је управо и поштовање људских права, односно забрана неосноване повреде и ограничења људских права и слобода у читавом поступку безбедносне провере. Суштина људских права је, између осталог, и да ограниче државу у свом делању (па самим тим и органе који врше безбедносне провере), али и да кроз одговарајуће корективне механизме штите људска права.⁴¹

---

³⁸ Члан 56. Закона о тајности податка, *Службени гласник РС*, бр. 104/09.

³⁹ Члан 56. Став. 3. Закона о тајности податка, *Службени гласник РС*, бр. 104/09.

⁴⁰ Johnstone I, *Dilemmas of robust peace operations*, Annual Review of Global Peace Operations, Boulder, Lynne Reiner, 2006.

⁴¹ Димитријевић В, Пауновић М у сарадњи са Ђерић В. „Људска права“, Београдски центар за људска права, Београд, 2009, стр. 23-59.

2.1. Профил и особине службеника полиције и служби безбедности

Управо се читав поступак безбедносне провере и спроводи ради правилне селекције будућих службеника полиције и служби безбедности. (макар када говоримо о безбедносној провери чији је предмет лице заинтересовано за рад у полицији или служби безбедности). Најбољи начин одређивања конкретних особина, а самим тим и профила службеника који су предмет овог мастер рада, може се, поред осталих метода, утврдити и навођењем самих дужности и обавеза полиције и служби безбедности, а онда и самих стандарда у поступању. На крају, на основу тих података можемо спознати које особине треба поседовати један просечан службеник полиције или службе безбедности (БИА, ВОА И ВБА). Као што и сам Закон о полицији говори да је задатак полицијских службеника, поред осталог и да штите и „унапређују безбедност грађана и имовине, поштујући Уставом зајамчена људска и мањинска права и слободе и друге заштићене вредности у демократском друштву, уз могућност употребе средстава принуде у складу са Уставом и законом“.⁴² Јасно је да овакав важан задатак могу испунити једино полицијски службеници одређеног профила и одређених особина. Да би оправдала поверење грађана, полиција мора да прикаже професионализам и интегритет тако што ће се придржавати правила професионалног понашања.⁴³

Са друге стране Службе безбедности делују „на основу и у оквиру Устава, закона, других прописа, општих аката, стратегије националне безбедности, стратегије одбране и утврђене безбедносно-обавештајне политике Републике Србије“.⁴⁴

Сами припадници су дужни да у свом поступању поштују Устав, закон, као и да своје поступање прилагоде другим прописима и општим актима, према правилима струке, непристрасно и политички неутрално. Припадници такође не могу бити чланови било какве политичке партије.⁴⁵ То је разумљиво обзиром да у свом поступању не би требало да имају никаква политичка убеђења која би их навела да неједнако поступају према грађанима

---

⁴² Члан 3. Закона о полицији, *Службени гласник РС*, бр. 6/2016, 24/2018 и 87/2018.

⁴³ Bayley D, *Democratizing the police abroad*, Washington, 2001, p. 13.

⁴⁴ Члан 2. Став. 1. Закона о основама уређења служби безбедности Републике Србије, *Службени гласник РС*, бр. 116/2007, 72/2012.

⁴⁵ Члан 2. Став. 2 и 3. Закона о основама уређења служби безбедности Републике Србије, *Службени гласник РС*, бр. 116/2007, 72/2012.

Републике, што би у крајњој инстанци могло да доведе и до урушавања правног поретка и саме безбедности Републике Србије.

Полиција мора да обавља своје дужности на вешт, искрен и непристрасан начин, штитећи само интересе јавности и људима којима служи.⁴⁶ Полицајци би требало да се уздрже од било какве активности ван рада у полицији која би могла да их делимично омета у вршењу њихових полицијских дужности или која би могла да одаје такав утисак у јавности. Наравно, поред многобројних овлашћења, врло је битно истаћи да полиција подлеже истом законодавству као и грађани, а потенцијални изузеци могу бити оправдани само ако је то услов за успешно обављање полицијског посла.⁴⁷

Тачно је да се у Закону о полицији сама безбедносна провера помиње као својеврстан инструмент за утврђивање постојања, односно непостојања безбедносних сметњи. Но, не треба изгубити из вида да се кроз читаву ову управну делатност спознају и особине и профил личности самог кандидата за пријем у радни однос или већ запосленог лица (у зависности о ком нивоу безбедносне провере говоримо). То се на прави начин постиже управо попуњавањем безбедносног упитника о коме ће касније бити речи, који својом садржином и питањима на која лице, које је предмет провере, треба одговорити, упућује и даје јасну слику о каквом кандидату/запосленом је реч, какве су то особине које он поседује, какав је то профил личности и да ли он као такав задовољава критеријуме који су потребни да би то лице својим радом допринело очувању правног поретка и безбедности државе.

Морамо рећи, што се тиче самих стандарда у поступању полицијских службеника приликом вршења, односно обављања полицијских послова, да су они били предмет многобројних научних радова обзиром да је хронолошки гледано, одувек постојала тенденција за неким универзалним стандардима које у свом поступању морају поштовати службеници полиције. Неки од њих су следећи:

- 1) Дужност служења грађанима и заједници;
- 2) Одговарање на потребе и очекивања грађана;

---

⁴⁶ Савет Европе, *Правилник понашања за државне службенике*, члан. 5.2.

⁴⁷ Crawshaw R, Cullen S, Wiliamson T, *Human rights and policing*, Martinus Nijhoff Publishers, 2007, p. 14.

- 3) Поштовање законитости и сузбијање незаконитости;
- 4) Остваривање људских и мањинских права и слобода;
- 5) Недискриминацију при извршавању полицијских задатака;
- 6) Придржавање професионалног понашања и интегритета;
- 7) Обавеза заштите тајних података;
- 8) Забрану мучења и примене нечовечних и понижавајућих поступака;
- 9) Сразмерност у употреби средстава принуде.⁴⁸

Обзиром да говоримо о стандардима у вршењу полицијских послова и њиховој повезаности са самим профилем и особинама полицијског службеника, битно је рећи да сами полицијски службеници, у статусу овлашћених службених лица, морају имати минимум завршену полицијску обуку основног нивоа.⁴⁹ То је важан податак обзиром да је за похађање полицијске обуке управо један од услова непостојање безбедносне сметње чије се постојање може утврдити једино вршењем безбедносне провере.

На основу свега истраженог, узимајући у обзир све стандарде и начела у поступању, све обавезе, али и овлашћења која припадају службеницима полиције и служби безбедности, можемо закључити да профил и особине за којим се трага и у чијој потрази важну, можда и пресудну улогу има безбедносна провера поред осталих могу бити и :

- 1) Законитост у поступању;
- 2) Професионализам;
- 3) Хуманост;
- 4) Одговорност;
- 5) Аполитичност.⁵⁰

---

⁴⁸ Члан 33. Закона о полицији, *Службени гласник РС*, бр. 6/2016, 24/2018 и 87/2018.

⁴⁹ Члан 10. Став 5. Закона о полицији, *Службени гласник РС*, бр. 6/2016, 24/2018 и 87/2018.

⁵⁰ Ж. Никач, *Концепт полиције у заједници и почетна искуства у Србији*, Београд, 2012, стр. 38.

III VRŠEЊE BEZBEDNOSNIH PROVERA U POLICIJI

Приликом вршења полицијских послова од стране стране полицијских службеника у статусу овлашћених службених лица, Законом о полицији предвиђена је примена следећих полицијских овлашћења:

- 1) упозорење и наређење;
- 2) провера и утврђивање идентитета лица и идентификација предмета;
- 3) позивање;
- 4) довођење;
- 5) задржавање лица и привремено ограничење слободе кретања;
- 6) прикупљање обавештења;
- 7) привремено одузимање предмета;
- 8) преглед простора, објеката, документације и контрадиверзиони преглед;
- 9) заустављање и прегледање лица, предмета и саобраћајних средстава;
- 10) обезбеђење и преглед места догађаја;
- 11) употреба туђег саобраћајног средства и средства везе;
- 12) утврђивање присуства алкохола и/или психоактивних супстанци;
- 13) вршење безбедносних провера;**
- 14) пријем нађених ствари;
- 15) употреба средстава принуде;
- 16) друга овлашћења предвиђена законом.⁵¹

Као што можемо и видети управо је **вршење безбедносних провера** једно од законом предвиђених полицијских овлашћења. Због важности законом предвиђених надлежности које поседује полиција, полицијски позив захтева правилну и закониту селекцију кадрова,

---

⁵¹ Члан 64, Закона о полицији, *Службени гласник РС*, бр. 6/2016, 24/2018 и 87/2018.

обзиром да се једино на такав начин и кроз такву селекцију може доћи до законитог али и правилног обављања полицијских послова и овлашћења. (у чему у многоме доприноси управо безбедносна провера).

3.1. Услови за заснивање радног односа у Министарству унутрашњих послова

Министарство унутрашњих послова због своје специфичне надлежности, поред општих услова за заснивање радног односа у државном органу, прописује и низ посебних услова који се морају кумулативно испунити. Услови које кандидат треба да испуни су:

- 1) Да је држављанин Републике Србије;
- 2) Да има пријављено пребивалиште на територији Републике Србије најмање годину дана непрекидно пре дана подношења пријаве за заснивање радног односа;
- 3) Да не постоје безбедносне сметње за обављање послова у Министарству;
- 4) Да испуњава услове радног места прописане актом о унутрашњем уређењу и систематизацији.⁵²

Наравно, није на одмет поменути то да само Министарство при заснивању радног односа води рачуна и посебно обраћа пажњу на национални састав становништва, заступљености националних мањина, све у циљу стварања пуне равноправности и једнакости између припадника националне мањине и самих грађана који припадају већини.⁵³

И сада долазимо до кључног дела када су у питању посебни услови за заснивање радног односа. Као што можемо уочити, **безбедносна сметња** може бити елиминаторни фактор у заснивању радног односа у Министарству унутрашњих послова што даље имплицира и то да се сама безбедносна провера, као једно од полицијских овлашћења, управо и предузима са циљем утврђивања постојања или непостојања безбедносне сметње.⁵⁴ Дакле читава суштина саме безбедносне провере као управне делатности се и своди управо на то да открије потенцијалне безбедносне сметње код одређеног кандидата због којих би кандидат био онемогућен да заснује радни однос у Министарству унутрашњих послова.

---

⁵² Члан 137. Закона о полицији, *Службени гласник РС*, бр. 6/2016, 24/2018 и 87/2018.

⁵³ Члан 137. Став 3. Закона о полицији, *Службени гласник РС*, бр. 6/2016, 24/2018 и 87/2018.

⁵⁴ Члан 102. Закона о полицији, *Службени гласник РС*, бр. 6/2016, 24/2018 и 87/2018.

3.2. Безбедносне сметње

У савременом свету готово да нема спора да полиција као облик организованог вршења полицијских послова има велики удео у очувању правног поретка и уопште националне безбедности, за коју се сматра да представља одсутност било каквог страха од напада, угрожавања интереса или претње друге државе или других држава.⁵⁵ Зато је врло важно рећи да лица која имају безбедносну сметњу, нису довољно поуздана за вршење полицијског позива. Треба истаћи да је безбедносна сметња као елиминаторни фактор при заснивању радног односа у Министарству унутрашњих послова доста контроверзан услов јер се лицу, због постојања исте, одузима право на рад као једно од најзначајних људских права. Зато је потребно јасним законским одредбама тачно утврдити шта представља саму безбедносну сметњу како би се арбитрарност самог лица задуженог за утврђивање сметње, свела на минимум.

Безбедносна сметња за пријем у радни однос у Министарству унутрашњих послова постоји у следећим случајевима:

- 1) против лица се води кривични поступак за кривична дела која се гоне по службеној дужности;
- 2) лице је осуђивано због кривичног дела за које се гони по службеној дужности;
- 3) лице је осуђивано на казну затвора у трајању од најмање шест месеци;
- 4) лицу је радни однос у државном органу престао по основу правноснажне одлуке надлежног органа због тешке повреде службене дужности, односно теже повреде радне дужности;
- 5) лицу је радни однос у правном лицу са јавним овлашћењима престао због повреде радне обавезе или непоштовања радне дисциплине;
- 6) лице је правноснажно кажњено за прекршаје из области јавног реда са елементима насиља и за прекршаје у области прописа којима се уређује набављање, држање и ношење оружја и муниције;

---

⁵⁵ *op.cit.*, стр. 87-96.

7) Лице својим навикама, понашањем или склоностима указује да неће бити достојно за рад у Министарству;

8) Лице, које се проверава, у поступку безбедносне провере о себи даје неистините податке ради прикривања чињеница које би представљале безбедносну сметњу.⁵⁶

Рационалност, ефикасност и поштовање слобода и права појединца и група при задовољавању потреба у друштву условљавају системско уређивање посебних делатности, поготову када говоримо о тако важној делатности као што је полицијска. Из тог разлога ни не треба да чуди инсистирање на непостојању безбедносних сметњи које могу јасно показати о каквој се личности ради што је неспорно важно када говоримо о будућем потенцијалном полицијском службенику.

Подаци, који бивају прикупљени у току поступа безбедносне провере, не могу се користити у друге сврхе. На тај начин се штите и сами лични подаци лица чија се провера врши. Такође, оцену о постојању или непостојању безбедносне сметње, уз образложење, даје руководилац организационе јединице која је вршила безбедносну проверу, док се сама оцена са образложењем доставља подносиоцу самог захтева за вршење безбедносне провере. Лице, на које се односи провера, имаће права на увид у оцену уколико поднесе лични захтев.⁵⁷

На основу свега изреченог, нема спора да је утврђивање безбедносних сметњи од немерљивог значаја. Иако у овом делу рада говоримо о полицији и полицијским службеницима, односно уопште лицима запосленим у Министарству унутрашњих послова, наивно је очекивати да се у тако важним државним органима, попут полиције и служби безбедности, може ступити у радни однос без безбедносне провере, односно утврђивања постојања самих безбедносних сметњи. Када говоримо о полицији, корен тога можемо тражити и у стандардима поступања самих полицијских службеника који су прописани Законом о полицији где се од њих између осталог очекује да делују у складу са законом и служе грађанима и заједници.⁵⁸ Једино такво поступање свим грађанима гарантује мир,

---

⁵⁶ Члан 138. Закона о полицији, *Службени гласник РС*, бр. 6/2016, 24/2018 и 87/2018.

⁵⁷ Члан 140. Закона о полицији, *Службени гласник РС*, бр. 6/2016, 24/2018 и 87/2018.

⁵⁸ Члан 33. Закона о полицији, *Службени гласник РС*, бр. 6/2016, 24/2018 и 87/2018.

стабилност, али и безбедност јавног поретка, односно читаве државе где се као природна последица јавља поверење грађана у полицију.

3.3. Нивои и поступак вршења безбедносне провере

Пре свега Безбедносна провера као што и сам Закон о полицији говори представља скуп мера и радњи којима се утврђује постојање или непостојање безбедносне сметње. Наравно, ако другачије није одређено законом, „полицијски службеник има права да врши безбедносне провере:

- 1) Кандидата за пријем у радни однос у Министарство;
- 2) Кандидата за основну полицијску обуку и обуку ватрогасно-спасилачких јединица;
- 3) Кандидата за упис студената на високошколску установу за потребе полицијског образовања;
- 4) За запослене у Министарству;
- 5) За пријем у радни однос у другим државним органима, у складу са прописима који уређују ту област, и на захтев тог органа;
- 6) Кандидата за држање и ношење оружја;
- 7) Лица којима се одобрава приступ одређеним објектима, односно местима под посебном безбедносном заштитом;
- 8) Лица која станују, раде или бораве по другом основу у непосредном окружењу лица која се безбедносно штите;
- 9) у другим случајевима утврђеним посебним законом“.⁵⁹

Као што можемо јасно видети, постоје различити основи због којих се може вршити безбедносна провера у Министарству унутрашњих послова. Оно што је сигурно, то је да се очигледно види воља законодавца да нека од најважнијих, али и најшкакљивијих питања, као што су држање и ношење оружја, буду регулисана на тај начин, тако што ће остваривање тих права условити **непостојањем безбедносних сметњи**, а самим тим и вршењем

---

⁵⁹ Члан 102. Закона о полицији, *Службени гласник РС*, бр. 6/2016, 24/2018 и 87/2018.

безбедносних провера које се појављују као својеврсно средство за утврђивање постојања истих. То није чудно јер би ризично и неодговорно било допустити остваривање оваквог права лицима која су већ у прошлости имала обресе криминалног понашања или имају тенденције ка вршењу истих, или других активности чији би резултат довео до постојања безбедносне сметње. Када говоримо о кандидатима за упис студената на високошколску установу за потребе полицијског образовања, јасно је да од самих почетака полицијске каријере и самог образовања и усавршавања, Министарство захтева непостојање безбедносних сметњи, наравно, све у циљу стварања, усавршавања, али и формирања поузданог полицијског службеника. Коначно, безбедносна провера запослених јасно ставља до знања да сам пријем у радни однос у Министарству није крај када је у питању безбедносно проверавање. Једино се на такав начин, на начин на који се редовно и одговорно сви запослени безбедносно проверају, може гарантовати ефикасно вршење полицијског позива.

Безбедносна провера се у данашње доба спроводи у готово свим међународно признатим државама. То није случај само у развијеним демократским друштвима и државама, какве су земље Европске уније, Сједињених Америчких Држава и др..⁶⁰ Као што смо рекли, то је случај и са мање развијеним државама које се често налазе у зачараном кругу унутрашњих и регионалних сукоба. Наравно, стање безбедности у држави представља и основ за функционално организовање полиције, при чему значајну улогу има број становника неке државе, величина, дужина и карактеристике државне границе, као и угроженост транснационалним и прекограничним криминалитетом и тероризмом.⁶¹ Све ове аспекте треба узети у обзир приликом вршења саме безбедносне провере да би се кроз само проверу и могла спознати подобност кандидата као будућег полицијског службеника, уколико се врши безбедносна провера са тим циљем и који ће бити у одређеној мери и задужен за решавање тих друштвених проблема. Приликом вршења безбедносне провере, полицијски службеници су дужни да податке прикупљају и обрађују у складу са Законом о полицији и законима којима се уређује заштита података о личности и тајност података. Прикупљени подаци и евиденције за сврху вршења безбедносне провере представљају податак са

---

⁶⁰ *op. cit.* стр. 156-175.

⁶¹ *op. cit.* стр. 81.

степеном тајности у складу са прописима који уређују ту област и воде се у складу са прописом о евиденцијама и обради података у области унутрашњих послова.⁶²

Што се тиче самих нивоа безбедносних провера, њих има три:

1) **Први ниво** безбедносне провере подразумева обраду података из службених евиденција Министарства и прикупљање података непосредним оперативно-теренским радом.⁶³ Лица на која се односи овај ниво безбедносне проверу су горе поменута лица из члана 102. Закона о полицији.

2) **Други ниво** безбедносне провере врши се за руководиоце средњег нивоа, на период од пет година. Други ниво безбедносне провере подразумева такође обраду података из службених евиденција Министарства и прикупљање података непосредним оперативно-теренским радом као и потпуну проверу података из евиденција других државних органа, органа државне управе, органа аутономне покрајине, органа јединица локалне самоуправе и имаоца јавних овлашћења.⁶⁴

3) **Трећи ниво** безбедносне провере врши се за лица на положају и постављена лица, односно руководиоце високог и стратешког нивоа у Министарству, на период од четири године. Трећи ниво безбедносне провере подразумева обраду података из службених евиденција Министарства и прикупљање података непосредним оперативно-теренским радом као и потпуну проверу података из евиденција других државних органа, органа државне управе, органа аутономне покрајине, органа јединица локалне самоуправе и имаоца јавних овлашћења, као и података из евиденција других служби безбедности.⁶⁵

Оно што је важно истаћи, то је да постоји јасно законско право које оставља могућност да се безбедносне провере врше и на краћи период у случају сумње да постоје безбедносне сметње, као и у другим случајевима прописаним законом. За други и трећи ниво безбедносне провере задужен је сектор унутрашње контроле. Док је важно рећи да безбедносну проверу за полицијске службенике Сектора унутрашње контроле врши Служба за безбедност и заштиту података, док безбедносну проверу за полицијске службенике Службе за

---

⁶² Члан 139. Закона о полицији, *Службени гласник РС*, бр. 6/2016, 24/2018 и 87/2018.

⁶³ Члан 141. Закона о полицији, *Службени гласник РС*, бр. 6/2016, 24/2018 и 87/2018.

⁶⁴ Члан 141. Став 2. Закона о полицији, *Службени гласник РС*, бр. 6/2016, 24/2018 и 87/2018.

⁶⁵ Члан 141. Став 3. Закона о полицији, *Службени гласник РС*, бр. 6/2016, 24/2018 и 87/2018.

безбедност и заштиту података врши посебна комисија која се образује актом министра⁶⁶ из чега се јасно може извести закључак о постојању строге хијарархије при вршењу самих безбедносних порвера.

Пре самог начина вршења безбедносних провера, није на одмет поменути да сами државни органи, који чине извршни део система националне безбедности, јесу институционални део система националне безбедности.⁶⁷ Гледајући са аспекта тако важних задатака, које између осталог има и полиција Републике Србије, кључно је поменути да безбедносна провера представља само један у низу предуслова за законито и поуздано решавање законом предвиђених дужности.

3.3.1. Поступак безбедносне провере за пријем у радни однос и на стручно образовање, оспособљавање и усавршавање за потребе полиције

Сам захтев за покретање поступка безбедносне провере за пријем у радни однос и на стручно образовање, оспособљавање и усавршавање за потребе полиције, подноси организациона јединица Министарства која је надлежна за људске ресурсе, а сам захтев треба бити достављен полицијској управи на подручју у коме лице, које се проверава, има пријављено пребивалиште.⁶⁸ Док захтев за вршење провера по захтеву неких других органа подносе ти органи у складу са посебним законом. Након што захтев буде уредно достављен и примљен од стране начелника полицијске управе, начелник овлашћује и то писменим путем полицијског службеника да изврши, односно спроведе безбедносну проверу.⁶⁹

Што се тиче безбедносног упитника, на основу кога се и врши сама безбедносна провера, важно је истаћи да пре почетка провере, полицијски службеник, који је задужен за спровођење провере, обавештава кандидата да ће самим потписивањем упитника дати сагласност да се о њему у самом поступку прикупљају и обрађују подаци из самог упитника⁷⁰ што нас доводи до закључка да само попуњавање и потписивање упитника од стране лица,

---

⁶⁶ *ibid.*

⁶⁷ Драгишић З, *Систем националне безбедности*, ; у: Тепшић М. (ур.), „Војно дело“, број 3/2009, Министарство одбране, 2009, стр. 162-176.

⁶⁸ Члан 7 и 8. Правилника о поступку безбедносне провере и садржини упитника, *Службени гласник РС*, бр. 97/2015.

⁶⁹ Члан 8. Правилника о поступку безбедносне провере и садржини упитника, *Службени гласник РС*, бр. 97/2015.

⁷⁰ Члан 9. Правилника о поступку безбедносне провере и садржини упитника, *Службени гласник РС*, бр. 97/2015.

које се проверава, представља истовремено и писмену сагласност за вршење безбедносне провере. Наравно, уколико се деси да сам кандидат не да сагласност и одбије да потпише и/или попуни упитник, он ће бити обавештен да је одустао од пријема у радни однос или стручно образовање, оспособљавање и усавршавање за потребе полиције.

Упитник за безбедносну проверу садржи податке из Основног безбедносног упитника за физичка лица који је прописан чланом 58. Закона о тајности подат и Уредбом о обрасцима безбедносних упитника и то следећи подаци:

„Име и презиме, као и претходна имена и презимена, јединствен матични број грађана, датум и место рођења, држављанство, претходна држављанства и двојна држављанства, пребивалиште и боравиште, као и претходна пребивалишта, брачни статус и породично стање, подаци о лицима која живе у заједничком домаћинству са лицем које се проверава (њихова имена и презимена, заједно са претходним именима и презименима, њихови датуми рођења, као и однос са лицем које се проверава), име и презиме, датум рођења и адреса пребивалишта сродника до другог степена сродства у правој и првог степена сродства у побочној линији, усвојоца, старатеља, очуха, маћехе, односно хранитеља, стручна спрема и занимање, подаци о претходним запослењима, подаци у вези са извршењем војне обавезе, подаци о кривичном и прекршајном кажњавању и кривичним и прекршајним поступцима који су у току, медицински подаци у вези са болестима зависности (алкохол, опојне дроге и др.), односно душевним болестима, контакти са страним полицијским организацијама, страним службама безбедности и обавештајним службама, дисциплински поступци и изречене дисциплинске мере, подаци о чланству или учешћу у активностима организација чије су активности или циљеви забрањени, подаци о одговорности за повреду прописа који се односе на тајност података, подаци о праву својине или другом стварном праву на непокретности, подаци о праву својине на другим стварима уписаним у јавни регистар, као и податак о годишњем порезу на укупан приход грађана за претходну годину и претходне безбедносне провере“.⁷¹

---

⁷¹ Члан 5. Правилника о поступку безбедносне провере и садржини упитника, *Службени гласник РС*, бр. 97/2015.

Оно, што се може закључити из саме садржине упитника, то је да је безбедносна провера при Министарству унутрашњих послова итекако детаљна и свеобухватна. У упитнику нема само података о самом лицу, које је предмет провере, већ се ту налазе подаци и о члановима његове породице, али и, што је врло битно, податак о претходној безбедносној провери. Битан је тај податак обзиром да, сложићемо се, сама чињеница да је одређено лице било већ подвргнуто одређеној безбедносној провери, било да ли говоримо о полицији или служби безбедности, јасно може дати слику о постојању или непостојању безбедносних сметњи на основу резултата управо те претходне провере.

Сам полицијски службеник, коме је припала обавеза за спровођење безбедносне провере, „проверава веродостојност података из упитника и то тако што прикупља и обрађује:

- 1) Информације и обавештења о животним навикама, склоностима и понашању самог кандидата;
- 2) Податке из казних, прекршајних и других евиденција које воде надлежни органи;
- 3) Податке о радним особинама и карактеру и то најчешће од послодавца код кога је кандидат који се проверава раније био или јесте у радном односу“.⁷²

Сама безбедносна провера врши се према месту пребивалишта, боравишта, запослења и заправо према свим местима на којима се лице, које се проверава, креће. „Провера се врши тако што се обавља:

- 1) Непосредан разговор са лицем које се проверава и другим лицима по процени овлашћеног полицијског службеника у складу са Законом о полицији;
- 2) увид у јавне изворе, службене евиденције и збирке података које воде надлежни органи;
- 3) Провера података на основу међународне полицијске сарадње из евиденција које се воде у иностранству“.⁷³

---

⁷² Члан 10. Правилника о поступку безбедносне провере и садржини упитника, *Службени гласник РС*, бр. 97/2015.

⁷³ Члан 11. Правилника о поступку безбедносне провере и садржини упитника, *Службени гласник РС*, бр. 97/2015.

Према правилнику о поступку безбедносне провере, сама провера се сматра **хитном**, заправо поступак се сматра хитним и кључно је рећи да мора бити завршен у року од **тридесет** дана од дана када је примљен сам захтев за вршење безбедносне провере.⁷⁴ Ослањајући се на претходно наведени извор, можемо јасно закључити да полицијски службеник самој безбедносној провери мора темељно приступити, обзиром да податке из самог упитника полицијски службеник мора проверавати из више извора уз, разуме се, професионалну објективност, придржавање професионалне етике и без икаквог предубеђења.

Оно што је важно рећи то је да је очигледно да суштину и саму срж безбедносне провере чине **прикупљање и обрада података**. Али, не смемо изгубити из вида да управо та делатност мора бити у складу са правилима и прописима које прописује само домаће законодавство, али и бројни међународни уговори. Оно, на шта се посебно мора обратити пажња, то је да се подаци о личности морају обрађивати поштено, законито и транспарентно у односу на лице на које се ти подаци односе, да се прикупљају за конкретно одређену сврху, као и да сама сврха прикупљања и обраде буде законита.⁷⁵ Сам Устав Републике Србије говори да је „забрањена и кажњива употреба података о личности изван сврхе за коју су прикупљени“. Но, оставља и простор да се од ове одредбе може одступити за потребе вођења кривичног поступка или заштите безбедности Републике Србије.⁷⁶

Хронолошки посматрано следећа фаза у самом поступку вршења безбедносне провере је обавеза полицијског службеника да, након завршене провере, састави **извештај о извршеној безбедносној провери**.⁷⁷ У Извештају о извршеној безбедносној провери не наводе се појединачни извори који су коришћени у поступку исте. Но, битно је рећи да сам извештај о извршеној безбедносној провери са попуњеним и потписаним упитником и прилозима, овлашћени полицијски службеник доставља **Комисији за оцену постојања безбедносних сметњи**, осим у случајевима када се безбедносна провера врши по захтеву

---

⁷⁴ Члан 12. Правилника о поступку безбедносне провере и садржини упитника, *Службени гласник РС*, бр. 97/2015.

⁷⁵ Члан 5. Закона о заштити података личности, *Службени гласник РС*, бр. 87/2018.

⁷⁶ Члан 42. Устава Републике Србије, *Службени гласник РС*, бр. 98/2006 и 115/2021.

⁷⁷ Члан 102. Закона о полицији, *Службени гласник РС*, бр. 6/2016, 24/2018 и 87/2018.

других органа, односно правних лица.⁷⁸ Правилник је јасан и говори да се „у сваком седишту полицијске управе образује **Комисија за оцену постојања безбедносних сметњи** коју ће чинити три члана, а то су: председник Комисије и два члана. Чланови су заправо руководиоци организационих јединица полиције и криминалистичке полиције, док је председник по функцији начелник полицијске управе“.⁷⁹ Сама Комисија дела на основу извештаја који је саставио овлашћени полицијски службеник, док је главни циљ самог рада Комисије утврђивање постојања или непостојања безбедносних сметњи које би онемогућиле пријем кандидата у радни однос.⁸⁰ „Након спроведеног поступка, Комисија саставља записник који потписују сви чланови Комисије и који садржи:

- 1) Идентификационе податке о лицу које је предмет безбедносне провере;
- 2) Образложену оцену постојања безбедносних сметњи“.⁸¹

Сам извештај, који је Комисија саставила, треба бити достављен организационој јединици Министарства за људске ресурсе која је и покренула поступак безбедносне провере, док евиденцију о извршеној безбедносној провери која на себи носи ознаку **“ПОВЕРЉИВО“** води полицијска управа која је и извршила безбедносну проверу.⁸² Поставља се питање, шта ако се у периоду након спроведеног поступка безбедносне провере појаве околности и подаци који су од значаја за оцену постојања безбедносних сметњи? У таквој ситуацији сама „Комисија треба обавестити организациону јединицу Министарства за људске ресурсе, која је и покренула поступак, о тим новим подацима“.⁸³ Ако се поступак пријема у радни однос или на стручно образовање, оспособљавање и усавршавање за потребе полиција лица које је предмет провере, не заврши у року од годину дана почев

---

⁷⁸ Члан 14. Правилника о поступку безбедносне провере и садржини упитника, *Службени гласник РС*, бр. 97/2015.

⁷⁹ Члан 15. Правилника о поступку безбедносне провере и садржини упитника, *Службени гласник РС*, бр. 97/2015.

⁸⁰ Члан 16. Став 1. Правилника о поступку безбедносне провере и садржини упитника, *Службени гласник РС*, бр. 97/2015.

⁸¹ Члан 16. Став 2 и 3. Правилника о поступку безбедносне провере и садржини упитника, *Службени гласник РС*, бр. 97/2015.

⁸² Члан 17 Став 1, 2 и 3. Правилника о поступку безбедносне провере и садржини упитника, *Службени гласник РС*, бр. 97/2015.

⁸³ Члан 18 Став 1. Правилника о поступку безбедносне провере и садржини упитника, *Службени гласник РС*, бр. 97/2015.

од дана завршетка безбедносне провере, надлежна организациона јединица Министарства дужна је да поново затражи вршење безбедносне провере.⁸⁴

3.3.2. Поступак безбедносне провере за запослене у Министарству унутрашњих послова

Захтев за покретање поступка безбедносне провере, која се односи на запослене, подноси њихов непосредни руководиоца, заправо, руководиоца организационе јединице у коју је запослени упућен наравно уколико постоје основи сумње да конкретни запослени поседује одређене безбедносне сметње. Горе поменути захтев подноси се:

- 1) Министру- за све запослене у Министарству;
- 2) Директору полиције- за запослене у организационим јединицама Дирекције полиције.⁸⁵

У поступку безбедносне провере за запослене проверавају се, а самим тим и прикупљају подаци попут: држављанства, пребивалишта, подаци о предходним запослењима, подаци о кривичној и прекршајној одговорности, контакти са страним полицијским организацијама и службама безбедности и остали подаци сагласно Члану 5. Правилника о поступку безбедносне провере и садржини упитника. Важно је напоменути да се у седишту Министарства унутрашњих послова образује комисија за оцену постојања безбедносне сметње код запослених. Председник саме Комисије је по функцији начелник Сектора унутрашње контроле полиције, док су чланови: директор полиције, секретар министарства, помоћници министра - начелници сектора и начелник Службе за безбедност и заштиту података. „Комисија се од стране руководиоца, који је поднео захтев за безбедносну проверу запосленог лица, извештава о свим утврђеним чињеницама о постојању безбедносне сметње и даје предлог који мора бити образложен ради решавања радно-правног статуса запосленог лица“.⁸⁶

Последња фаза у овом комплексном поступку састоји се од утврђивања постојања безбедносне сметње од стране Комисије након пријема Извештаја о извршеној безбедносној провери, док након спроведеног поступка Комисија Записник доставља министру. О

---

⁸⁴ Члан 18 Став 2. Правилника о поступку безбедносне провере и садржини упитника, *Службени гласник РС*, бр. 97/2015.

⁸⁵ Члан 20. и 21. Правилника о поступку безбедносне провере и садржини упитника, *Службени гласник РС*, бр. 97/2015.

⁸⁶ Члан 24. Правилника о поступку безбедносне провере и садржини упитника, *Службени гласник РС*, бр. 97/2015.

извршеним безбедносним проверама за запослене организациона јединица, у којој запослени ради, води посебну евиденцију која носи ознаку тајности “ПОВЕРЉИВО“).⁸⁷

IV ВРШЕЊЕ БЕЗБЕДНОСНЕ ПРОВЕРЕ У СЛУЖБАМА БЕЗБЕДНОСТИ

Када говоримо о држави као најорганизованијој друштвеној заједници, морамо истаћи да сама држава поседује одређену моћ коју жели да искористи између осталог и ради очувања, али и унапређења националне безбедности и уопште своје позиције на међународном плану, да применом своје моћи одговори свим потенцијалним проблемима различите природе и обезбеди очување правног поретка.⁸⁸ Управо када говоримо о овој моћи, потребно је истаћи да држава њу остварује путем институција које је створила и које су заправо део система њене јавне управе, где је на такав начин и сама моћ институционализована кроз постојање органа од којих неки у опису деловања могу, поред физичке силе принуде, користити и друге методе и технике, све у циљу очувања националне безбедности, а међу њима се службе безбедности свакако издвајају.⁸⁹ Посматрајући службе безбедности као својеврстан угаони камен очувања националног поретка, не можемо изоставити да су оне како у историјском аспекту, тако и у савременом добу, најзначајнији фактори мира и стабилности. Није ни чудо што су модерне државе у великој мери окупиране иностраним агентима у скоро свим гранама друштва. Циљ је јасан, прикупити, а затим и обрадити што више информација које ће у будућности бити од користи, односно на основу којих ће државе темељити своју безбедност, политику и међудржавне односе. Све то захтева одговарајућу селекцију кадрова и ту се управо **безбедносна провера** јавља као инструмент или средство помоћу којих ће службе безбедности извршити правилну селекцију будућих кадрова за обављање тако важних послова.

Законом о основама уређења служби безбедности Републике Србије, уређују се основе безбедносно–обавештајног система Републике Србије, као и давање правца и усклађивање

---

⁸⁷ Члан 25. и 26. Правилника о поступку безбедносне провере и садржини упитника, *Службени гласник РС*, бр. 97/2015.

⁸⁸ Михајловић Д, *Положај и улога служби безбедности у савременом управном систему*, Факултет политичких наука, Универзитет у Београду, Београд, 2018, Стр. 59.

⁸⁹ Степанов Р, *Увод у политику и политички систем*, Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду и Mediterran Publishing, Нови Сад, 2008, стр. 47.

рада, међусобног односа и надзора служби безбедности у Републици Србији. „Овим законом утврђено је постојање три службе безбедности и то једне цивилне и две војне, а то су:

1) Безбедносно-информативна агенција (БИА), која представља цивилну службу директно подређену Влади Републике Србије;

2) Војнобезбедносна агенција;

3) Војнообавештајна агенција (Војнобезбедносна и Војнообавештајна агенција су војне службе, организоване као органи управе у саставу Министарства одбране, подређене министру одбране и Влади Републике)⁹⁰.

4.1. Безбедносне провере у Министарству одбране (ВБА и ВОА)

Војнобезбедносна агенција и Војнообавештајна агенција су органи управе у саставу Министарства одбране Републике Србије.⁹¹ Ове службе безбедности својим деловањем имају велики, можда и круцијални утицај на безбедност Републике Србије. Правилником о безбедносним проверама лица, које обавља Војнобезбедносна агенција, уређује се и регулише начин обављања безбедносне провере лица за пријем у радни однос у Министарству одбране и на службу у Војсци Србије, а наравно и других лица која су од значаја за обављање безбедносних, контраобавештајних и осталих послова везаних за одбрану Републике Србије.⁹² Сам циљ безбедносне провере је заправо „процена **безбедносног ризика** код лица за које се и обавља безбедносна провера, и то на основу оцене навода које је у безбедносном упитнику навео сам кандидат као предмет безбедносне провере“.⁹³ Горе поменути безбедносни ризик постоји уколико „околности указују да постоји стварна могућност нарушавања безбедности тајних података“, односно када на страни лица, које је предмет безбедносне провере, постоје такве чињенице и околности које доводе у сумњу његову поузданост и поверљивост.⁹⁴

---

⁹⁰ Члан 4. Закон о основама уређења служби безбедности Републике Србије, *Службени гласник РС*, бр. 116/2007 и 72/12.

⁹¹ Члан 2. Закона о Војнобезбедносној агенцији и Војнообавештајној агенцији, *Службени гласник РС*, бр. 88/2009, 55/2012 и одлука УС и 17/2013 .

⁹² Уводна одредба Правилника о безбедносним проверама лица које обавља Војнобезбедносна агенција; у: „Службени војни лист“ бр. 25, Београд, 2015, стр. 581-597.

⁹³ Члан 3. Правилника о безбедносним проверама лица које обавља Војнобезбедносна агенција; у: „Службени војни лист“ бр. 25, Београд, 2015, стр. 581-597.

⁹⁴ *ibid.*

„Безбедносне провере у Министарству одбране и војсци Србије обављају се:

- 1) за кандидате за пријем на рад у Министарству одбране и на службу у војсци Србије;
- 2) за запослене у Министарству одбране и за припаднике Војске Србије који се упућују на школовање и усавршавање у Војношколске установе и војне стипендисте у земљи;
- 3) за војнике регруте који су упућују у посебне јединице Војске Србије;
- 4) за кандидате за резервне официре;
- 5) за кандидате за активну резерву;
- 6) за запослене у Министарству одбране и за припаднике Војске Србије који су кандидати за рад школовање и усавршавање у иностранству;
- 7) за припаднике Војске Србије и запослене у Министарству одбране који се упућују у мултинационалне операције или који се ангажују за потребе међународне сарадње у складу са предузетим обавезама Републике Србије;
- 8) за лица која обављају послове планирања одбране и руковоаце планова одбране у министарству;
- 9) за лица која привремено улазе и раде у војним објектима;
- 10) за лица која се предвиђају за постављање на одређене дужности у Министарству одбране и Војсци Србије;
- 11) за кандидате за пријем у војно - школске установе и војне стипендисте у земљи;
- 12) за друга лица у складу са законом и овим правилником“.⁹⁵

Безбедносне провере врше овлашћена службена лица **Војнобезбедносне агенције**, док се сама провера обавља прикупљањем и разменом података у складу са законом. Разуме се, размена података за сврху безбедносне провере се обавља са Безбедносном-информативном агенцијом и полицијом у складу са законима којима су уређене службе безбедности и

---

⁹⁵ Члан 2. Правилника о безбедносним проверама лица које обавља Војнобезбедносна агенција; у: „Службени војни лист“ бр. 25, Београд, 2015, стр. 581-597.

полиција.⁹⁶ Оно, што се јасно може видети из горе поменутих ствари, то је да безбедносну проверу у ВБА и ВОА врше заправо овлашћена службена лица Војнобезбедносне агенције. Безбедносна провера може бити:

Основна: „Основна безбедносна провера подразумева заправо проверу за лице за које се обавља безбедносна провера у евиденцијама војнобезбедносне агенције, војне полиције безбедносно-информативне агенције, организационих јединица Министарства одбране и Војске Србије и других државних органа у односу на податке из упитника за основну безбедносну проверу“.⁹⁷

Наравно, сама основна безбедносна провера се врши за: „запослене у Министарству одбране, као и за припаднике Војске Србије који се упућују на усавршавање и школовање у земљи до нивоа генералштабног усавршавања односно до докторских академских студија (у систему одбране и грађанству) и у мултинационалне операције, односно за лица која се ангажују за потребе међународне сарадње; на основу промене статуса у служби, а када то кажемо, мислимо на превођење цивилног лица у служби у војсци Србије у подофицира односно официра, професионалног војника у подофицира или официра, цивилна лица на служби у војсци Србије у професионалног војника; за професионалне припаднике Војске Србије који се распоређују на послове руководиоца покретних ствари, за професионалне припаднике Војске Србије који су кандидати за рад са електронским идентификационим документима и кандидате за првог и главног подофицира до нивоа бригаде; основна безбедносна провера се, важно је напоменути, обавља и за регруте, односно војнике који бивају упућени у посебне јединице Војске Србије, као и за лица која се ангажују у активној резерви. Наравно, не треба заобићи чињеницу да се основна безбедносна провера обавља и за друга лица под условом да се ради о дужностима и задацима који обухватају горе наведене дужности“.⁹⁸

Потпуна: „Потпуна безбедносна провера подразумева основну безбедносну проверу за лице за које се обавља безбедносна провера и као таква она се обавља за: кандидате за пријем

---

⁹⁶ Члан 4. и 5. Правилника о безбедносним проверама лица које обавља Војнобезбедносна агенција; у: „Службени војни лист“ бр. 25, Београд, 2015, стр. 581-597.

⁹⁷ Члан 7. Став. 1, 2 и 4. Правилника о безбедносним проверама лица које обавља Војнобезбедносна агенција; у: „Службени војни лист“ бр. 25, Београд, 2015, стр. 581-597.

⁹⁸ *ibid.*

у својству професионалног војника, као и кандидате за слушаоце курса резервних официра; кандидате за пријем у радни однос у Министарству одбране, кандидате за пријем у својству официра, подофицира и цивилног лица на служби у Војсци Србије на одређено, али и неодређено време; Лица, која се ангажују по основу уговора о делу, односно уговора о обављању привремених и повремених послова који подразумева приступ тајним подацима, односно боравак у војним објектима и објектима од посебног значаја за саму одбрану; кандидате за пријем у војно- школске установе и војне стипендисте у земљи; кандидате за пријем у специјалне јединице; кандидате за главног подофицира нивоа бригаде и више и кандидате за главног медицинског техничара у војно - здравственим установама“.⁹⁹

Посебна: „Посебна безбедносна провера, подразумева потпуну безбедносну проверу за лице за које се обавља безбедносна провера и као таква, она се обавља за: кандидате за пријем у гарду, Војну полицију, организациону јединицу Генералштаба Војске Србије која се бави обавештајно - извиђачким пословима, органе и јединице електронског извиђања и против електронских дејстава, Војнобезбедносну агенцију и Војнообавештајну агенцију; лица, која су актом надлежног старешине одређена за обављање дужности администратора информационих система и рачунарских мрежа; лица за рад у резиденцијалним објектима и објектима посебне намене; лица која се ангажују на пословима безбедносне заштите одређених објеката и лица у складу са прописом којим се уређују послови безбедносне заштите тих објеката и лица предвиђена за рад на пословима криптозаштите, као и за запослена у Министарству одбране и припаднике Војске Србије која су кандидати за усавршавање и школовање у иностранству; запослени у Министарству одбране и припадници Војске Србије који су кандидати за школовање на докторским академским студијама, генералштабном усавршавању и високим студијама безбедности и одбране; кандидате за војне представнике у иностранству и при међународним организацијама, као и за лица која обављају послове планирања одбране и руководиоце планова одбране у Министарству одбране“.¹⁰⁰

---

⁹⁹ Члан 8. Став. 1 и 2. Правилника о безбедносним проверама лица које обавља Војнобезбедносна агенција; у: „Службени војни лист“ бр. 25, Београд, 2015, стр. 581-597.

¹⁰⁰ Члан 9. Став. 1 и 2. Правилника о безбедносним проверама лица које обавља Војнобезбедносна агенција; у: „Службени војни лист“ бр. 25, Београд, 2015, стр. 581-597.

„Сам захтев за обављање безбедносне провере поноси надлежни руководиоца у Министарству одбране, односно овлашћени старешина у Војсци Србије у чијој су надлежности лица које се помињу као потенцијални предмети саме безбедносне провере, а захтев се подноси **након што се утврди** да лице, које подлеже безбедносној провери, испуњава опште услове прописане законом или другим прописима за пријем у радни однос у Министарству одбране или на службу у Војсци Србије односно за друге потребе сходно околностима случаја“.¹⁰¹ Након формирања коначне листе кандидата подноси се и сам захтев за обављање безбедносне провере.¹⁰² Обзиром да је за вршење безбедносне провере надлежна **Војнобезбедносна агенција**, сам захтев за обављање безбедносне провере, као и попуњен потписан и оверен упитник за основну безбедносну проверу са одговарајућим додацима у зависности од врсте безбедносне провере и сагласност за прикупљање и обраду података ради обављања исте треба да буду достављени управо Војнобезбедносној агенцији. Треба поменути и постојање **дисциплинске одговорности** руководиоца у Министарству одбране, односно овлашћеног старешине у Војсци Србије уколико не поступа у складу са одредбама овог правилника везаних за саму процедуру безбедносне провере.¹⁰³

Битно је поменути и то да упитник за безбедносну проверу, која је и само средство за извршавање исте, зависи од врсте безбедносне провере. Наиме, уколико говоримо о **основној** безбедносној провери, имамо основни упитник, док у свакој другој ситуацији уколико говоримо о **потпуној** безбедносној или **посебној** провери, попуњавају се исти, горе поменути упитници уз одговарајуће додатке у зависности од врсте провере.¹⁰⁴ Упитник, који је попуњен и потписан као и сви одговарајући додаци уз сам упитник и сагласност лица који је предмет безбедносне провере и других наведених у додатку који **нису старији од шездесет дана** од дана попуњавања, достављају се надлежној организационој јединици Војнобезбедносне агенције.

„Војнобезбедносна агенција подносиоцу захтева може и вратити захтев за обављање безбедносне провере и дати му рок од **петнаест дана** да отклони недостатке, где уколико не

---

¹⁰¹ Члан 10. Правилника о безбедносним проверама лица које обавља Војнобезбедносна агенција; у: „Службени војни лист“ бр. 25, Београд, 2015, стр. 581-597.

¹⁰² *ibid.*

¹⁰³ *ibid.*

¹⁰⁴ Члан 11. Став. 1, 2, 3. Правилника о безбедносним проверама лица које обавља Војнобезбедносна агенција; у: „Службени војни лист“ бр. 25, Београд, 2015, стр. 581-597.

поступи по налогу Војнобезбедносне агенције, агенција неће обављати безбедносну проверу. То се може десити ако:

- 1) ако се тражи обављање безбедносне провере за лице које у складу са законом и прописима донетим на основу закона не подлеже безбедносној провери;
- 2) ако уз захтев нису приложени попуњен и потписан упитник, одговарајући додаци и сагласност;
- 3) ако прилози уз захтев нису потпуни¹⁰⁵.

Што се тиче самих резултата безбедносне провере, безбедносна агенција врши процену поменутог безбедносног ризика у складу са инструкцијом директора Војнобезбедносне агенције за обављање безбедносних провера и процењивање безбедносног ризика, док се сам резултат процене безбедносног ризика означава са „постоји безбедносни ризик“ или „не постоји безбедносни ризик“.¹⁰⁶ „Безбедносна провера, која је обављена у сагласности са одредбама закона, као и самог правилника, важи **дванаест месеци** и односи се само за радно место, односно формацијско место за које је провера и тражена“, али је битно поменути изузетак да безбедносна провера може важити и **тридест и шест месеци** уколико је она обављена за професионалне војнике са којима се обнавља уговор и уколико је провером установљено да код провераваног лица не постоји безбедносни ризик.¹⁰⁷ Остало је да се наведе и то да о резултатима безбедносне провере за лице за које се обавља иста, надлежна организациона јединица Војнобезбедносне агенције обавештава надлежног руководиоца у Министарству одбране, односно овлашћеног старешину у Војсци Србије, док се у обавештењу треба навести и који се подаци нису могли проверити у самом поступку провере. Такође, обавештење о резултатима обављене безбедносне провере доставља се подносиоцу захтева и то „у року до **тридесет дана** од када је Војнобезбедносна агенција примила захтев за основну безбедносну проверу, до **шездесет дана** од када је Војнобезбедносна агенција примила захтев за потпуну безбедносну проверу и до **деведесет**

---

¹⁰⁵ Члан 13. Правилника о безбедносним проверама лица које обавља Војнобезбедносна агенција; у: „Службени војни лист“ бр. 25, Београд, 2015, стр. 581-597.

¹⁰⁶ Члан 15. Став. 1, 2 и 3. Правилника о безбедносним проверама лица које обавља Војнобезбедносна агенција; у: „Службени војни лист“ бр. 25, Београд, 2015, стр. 581-597.

¹⁰⁷ Члан 17. Став. 1 и 2. Правилника о безбедносним проверама лица које обавља Војнобезбедносна агенција; у: „Службени војни лист“ бр. 25, Београд, 2015, стр. 581-597.

дана од када је организациона јединица Војнобезбедносне агенције примила захтева за посебну безбедносну проверу“.¹⁰⁸ Наравно, као што смо навикли, и овде је остављена могућност да се, уколико постоје **оправдани разлози**, наведени рокови могу продужити још једанпут, за горе наведени временски период, а само обавештење о резултату безбедносне провере означава се степеном тајности „поверљиво“.¹⁰⁹

4.2. Безбедносне провере у Безбедносно-информативној агенцији (БИА)

Када говоримо о безбедности саме државе, ту се БИА појављује као један од кључних фактора за допринос исте. За разлику од Војнобезбедносне и Војнообавештане агенције, Безбедносно-информативна агенција представља **цивилну** службу безбедности. Агенција обавља послове који се односе на: заштиту безбедности Републике Србије и откривање и спречавање делатности усмерених на подривање или рушење Уставом утврђеног поретка Републике Србије; прикупљање, обраду, истраживање података, али и процену безбедносно-обавештајних података и сазнања од значаја за безбедност Републике Србије и информисање надлежних државних органа о тим подацима, али и неке друге послове које су предвиђене посебним законима.¹¹⁰

Дуго сам Закон о Безбедносној-информативној агенцији није предвиђао безбедносну проверу као овлашћење саме агенције. Но, у другим посебним законима није редак случај да се помиње да безбедносну проверу врши Безбедносно-информативна агенција.¹¹¹ Изменама и допунама закона 2018-те године то се мења. Наиме, у данашњем Закону о Безбедносној-информативној агенцији говори се да „... постојање безбедносне сметње, као чињенице која представља стварни и неприхватљив безбедносни ризик у случају пријема лица у радни однос, укључујући и лице које се враћа на рад на основу правоснажне одлуке надлежног органа, утврђује Агенција у поступку **безбедносног проверавања**. Безбедносно проверавање може се вршити само уз претходну писану сагласност лица, дату путем

---

¹⁰⁸ Члан 25. Правилника о безбедносним проверама лица које обавља Војнобезбедносна агенција; у: „Службени војни лист“ бр. 25, Београд, 2015, стр. 581-597.

¹⁰⁹ Члан 25. и 27. Правилника о безбедносним проверама лица које обавља Војнобезбедносна агенција; у: „Службени војни лист“ бр. 25, Београд, 2015, стр. 581-597.

¹¹⁰ Члан 2. Закона о Безбедносној-информативној агенцији, *Службени гласник РС*, бр. 42/2002 111/2009 64/2014- Одлука УС, 66/2014 и 36 /2018.

¹¹¹ Мијалковић С, *Безбедносно проверавање лица-Нови стандарди националног система безбедности Републике Србије*; у: Оташевић Б. (ур.), „Безбедност“, бр. 1/2018, Министарство унутрашњих послова, Београд, 2018, стр. 5-24.

попуњавања и потписивања упитника о идентификационим подацима, на обрасцу који утврђује директор Агенције. Ако лице из става 1. овог члана одбије да попуни или потпише упитник из става 2. овог члана, сматраће се да је одустало од заснивања радног односа, односно наставка рада у Агенцији. У поступку безбедносног проверавања прикупљају се и проверавају подаци наведени у упитнику из става 2. овог члана, као и други подаци у погледу лица које се безбедносно проверава, путем обављања разговора са лицем које се проверава, са лицима која су са њим у вези и другим лицима, као и прикупљањем података од других органа или из регистара, евиденција, збирки и база података које се воде на основу закона. Подаци прикупљени безбедносним проверавањем евидентирају се, чувају и штите у складу са законом којим се уређује тајност података и законом којим се уређује заштита података о личности, а користе само у сврху за коју су прикупљени¹¹². Као што можемо видети, у данашњем Закону о Безбедносно-информативној агенцији експлицитно се наводи и овлашћење Агенције за вршење безбедносне провере. Међутим, уколико се држимо нормативног метода, детаљним истраживањем низа различитих закона, долазимо до сазнања да Безбедносно-информативна агенција безбедносно проверава:

1) лица која врше функцију, односно обављају послове и задатке у државним органима и посебним организационим јединицама за субијање корупције, организованог криминала и посебно тешких кривичних дела. (*Члан 26. Закона о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције*);

2) лица која обављају послове планирања одбране и руковооци планова одбране у државним органима, органима аутономних покрајина, јединицама локалне самоуправе, привредним друштвима, другим правним лицима и предузетницима од значаја за одбрану. (*Члан 81. Став 7. Закона о одбрани*);

3) лица за која се тражи дозвола за приступ тајним подацима (*Члан 54. Закона о тајности података*);

---

¹¹² Члан 20в. Закона о Безбедносној-информативној агенцији, *Службени гласник РС*, бр. 42/2002 111/2009 64/2014- Одлука УС, 66/2014 и 36/2018.

4) лица која се примају на рад, постављају или распоређују на места рада и послове који се контраобавештајно штите (*Члан 7. Став 1. Уредбе о одређивању послова безбедносне заштите одређених лица и објеката*)

5) Кандидате за пријем у радни однос у Безбедносној информативној агенцији (*Члан 20в. Закона о Безбедносној-информативној агенцији*)

Коначно, приликом вршења истраживања на тему безбедносне провере у Безбедносно-информативној агенцији, наишли смо на одређене важне податке који се налазе на званичном сајту ове службе безбедности. Наиме, на сајту су постављени стандарди, односно особине које треба да одликују самог службеника ове службе безбедности, где се јасно ставља до знања шта се тражи самом безбедносном провером. То су следеће особине: решеност; интегритет; високе интелектуалне способности; поузданост и одговорност због којих се други на потенцијалне службенике увек могу ослонити; свест о тренутку и позицији у међународном окружењу, као и безбедносним изазовима који се налазе пред Републиком Србијом; самопоуздање, али и спремност за учење и усвајање нових знања и вештина.¹¹³ Можда не пресудан, али несумњиво значајан удео у позитивној оцени приликом вршења саме безбедносне провере у агенцији, имаће утврђено постојање горе наведених одлика лица који је предмет безбедносне провере.

V КОНТРОВЕРЗЕ БЕЗБЕДНОСНЕ ПРОВЕРЕ

Узимајући у обзир све оно што чини саму суштину безбедносне провере, не можемо остати неми на бројне контроверзе које она сама изазива. Природно је поставити питање контроверзе безбедносних провера обзиром да је и сама суштина исте уско повезана са могућношћу ограничавања, али и повређивања људских права. Пре свега, оправданост безбедносне провере не треба доводити у питање јер она је вредна као таква из више разлога. То су између осталог:

1) Безбедност државе јер и полиција и службе безбедности имају непосредну или посредну улогу у очувању јавног реда и мира и самог уставног поретка;

---

¹¹³ Званичан сајт Безбедносно-информативне агенције: <https://www.bia.gov.rs/bia/postani-pripadnik/>

2) Ефикасност пословања полиције и служби безбедности пошто су предмет провере лица коју су потенцијални будући припадници ових органа или већ запослена лица која само уз изостанак безбедносних сметњи и ризика могу на прави начин допринети раду полиције и служби.

Приликом причања о различитим моделима исте, јасно можемо доћи до закључка да читав процес, али и поступак безбедносне провере у многоме може зависити од државног уређења и уопште начина на који власт функционише у самом друштву. Дакле, што је већа демократичност и транспарентност у спровођењу власти и рада државних органа, за последицу ће имати и безбедносну проверу у којој нема повреде права лица које су предмет исте и обрнуто. Логична последица свих међународних аката, којима се прокламује право на рад, јесте да сам грађанин оправдано очекује да буде у потпуности равноправан са свим другим грађанима када је у питању конкурисање за заснивање радног односа, али и право на жалбу, као и јасно и подробно образложење због чега су потенцијално добили негативне резултате безбедносне провере.¹¹⁴ У прилог томе говори и члан 25. Међународног пакта о политичким и грађанским правима који говори да : „Сваки грађанин, без икаквог разликовања поменутог у члану 2. и без неразумних ограничења, има право и могућности да учествује у вођењу јавних послова, било непосредно, било преко слободно изабраних представника“.¹¹⁵ Оно што се такође може испољити као могући проблем је и то ко спроводи саму безбедносну проверу. Да ли су то људи који ће објективно прикупити податке и који ће без икаквог предубеђења донети правичан суд? Управо из тих разлога важно је обезбедити и жалбени поступак којим би лица, заинтересована за рад у полицији и службама безбедности или сами запослени у зависности о ком нивоу безбедносне провере говоримо, моћи да заштите своја права уколико сматрају да су повређена.¹¹⁶

Дакле, иако је безбедносна провера, као посебна управна делатност, доста контраверзна у модерним друштвима, обзиром на саму њену суштину и сходно правима која потенцијално могу бити угрожена, али и повређена њеним вршењем, уз поштовање свих уставних, законских, али и одредби међународног права, и сама безбедносна провера постаје

---

¹¹⁴ *op. cit.*, стр. 156-175.

¹¹⁵ Члан 25. Међународни пакт о грађанским и политичким правима, Генерална скупштина Уједињених нација, 1966.

¹¹⁶ Петровић П, Пејић Ј, *Реформа служби безбедности у Србији*, Београдски центар за безбедносну политику, Београд, 2019, стр. 9.

овлашћење које производи само добре последице и представља један од главних фактора за ангажовање поузданих службеника полиције и службе безбедности.

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

На основу свега изнетог, посматрајући овако важну управну делатност полиције и службе безбедности, можемо закључити да у прилог њене важности говори и то да је у историјском аспекту она одувек била присутна у свим озбиљним друштвеним заједницама. То је и разумљиво, обзиром да је, гледајући хронолошки, држава увек била заинтересована да посредством својих органа поседује све важне информације од којих посредно или непосредно зависи и њена безбедност. Наравно, детаљна анализа, коју смо вршили, довела нас је до закључка да технике и методе, које су саставни део саме безбедносне провере и уз помоћу којих се врши сама провера, зависе од различитих фактора. Један од фактора може свакако бити и политичко уређење саме државе где смо на основу свих истраживања дошли до закључка да у друштвима, у којима влада велики степен транспарентности у вршењу јавне власти и друштава у којима је демократија на завидном нивоу, безбедносну проверу карактеришу технике и методи којима се не задире у основна људска права лица, која су предмет исте, што даље имплицира супротну ситуацију, у којој у државама, у којима демократија није врховни принцип, нпр. заступљени су тоталитарни режими, безбедносне провере се често и злоупотребљавају јер је у таквим уређењима један од главних циљева безбедносне провере да се не прими, односно спречи пријем у радни однос лице које би представљало потенцијални проблем у спровођењу политике такве власти,¹¹⁷ не обазире се на могућност да се њеним вршењем повређују људска права.

Савремене државе, како на глобалном тако и регионалном нивоу, све више се суочавају са разним претњама. То можемо посматрати са два аспекта. Први аспект говори о унутрашњим сукобима које поседују скоро све државе. То се може односити и на политичке кризе које су у модерним демократским и вишестраначким системима све чешће, али исто тако и на пораст свих облика криминалитета у самом друштву. Други аспект говори о проблемима, које намеће сам географски положај одређене државе, где урушени и уздрмани

---

¹¹⁷ *op. cit.*, стр. 197.

односи земаља због свог географског положаја или прошлости могу правити велике потешкоће у самом функционисању држава. Узимајући у обзир све наведено, оправдано се намеће и сам значај безбедносне провере као управне делатности полиције и службе безбедности. Наиме, одлучан, законит, али и нужан одговор на све горе поменуте претње могу да пруже између осталог, полиција, али и службе безбедности за које раде поуздани службеници. То су лица која су и сама била предмет безбедносне провере којом је утврђена њихова подобност за рад у тако важним органима државе.

Коначно, без обзира на контроверзе, које су без дилеме присутне када је ова управна делатност полиције и службе безбедности у питању, јасно је да је на основу свега наведеног њен значај немерљив са аспекта сигурности и безбедности сваке државе. Чињеница је да ову делатност треба у потпуности регулисати позитивним законодавством (што наше позитивно законодавство у одређеном делу и чини), дакле, поставити конкретна овлашћења полиције и служби безбедности у току вршења саме безбедносне провере. То се може учинити јасним дефинисањем овлашћења како би се арбитрарност у поступању свела на минимум, али и одређивањем тачних граница до којих се овлашћења могу користити. Све то, разуме се, са циљем да би се право на рад, али и приватност у потпуности заштитило, а да се притом то не одрази на селекцију кандидата за рад у полицији и службама безбедности који би због превише “благих” безбедносних провера својим радом и склоностима довели у опасност безбедност државе и њених грађана.

ПОПИС КОРИШЋЕНЕ ЛИТЕРАТУРЕ

1. Гађиновић Р, *Национална безбедност као кључни фактор у функционисању модерне државе*, ; у: Тепшић М. (ур.), „Војно дело“, број 1/2017, Министарство одбране, 2017.
2. Гађиновић Р, *Корени настанка полиције у модерној држави*, Институт за политичке студије, Београд, 2015.
3. Даничић Ђ, *Свето писмо*, Свети архијерејски синод СПЦ, Београд, 2004.
4. Димитријевић Г, *Дирекција полиције*, Правни факултет Универзитета у Нишу, 2020.
5. Димитријевић В, Пауновић М у сарадњи са Ђерић В. „Људска права“, Београдски центар за људска права, Београд, 2009.
6. Драгаш О, *Савремена обавештајно-безбедносна заједница: утопија или реалност*, Рад, Београд, 2009.
7. Драгишић З, Манојловић Д, Јовић В, *Безбедносна провера-контроверзе у раду органа безбедности*; у: Тепшић М. (ур.), „Војно дело“, број 7/2018, Министарство одбране, 2018,
8. Драгишић З, *Систем националне безбедности*, ; у: Тепшић М. (ур.), „Војно дело“, број 3/2009, Министарство одбране, 2009.
9. Драговић Н, *Обавештајна служба Израела према писању стране штампе*, Билтен Војне безбедности бр. 2, 1971.
10. Ж. Никач, *Концепт полиције у заједници и почетна искуства у Србији*, Београд, 2012.
11. Мијалковић С, *Безбедносно проверавање лица-Нови стандарди националног система безбедности Републике Србије*; у: Оташевић Б. (ур.), „Безбедност“, бр. 1/2018, Министарство унутрашњих послова, Београд, 2018.
12. Мијалковић С, *Безбедносно проверавање лица-традиционални модели и примери добре праксе*; у: „Журнал за криминалистику и право“, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2015.
13. Мијалковић С, *The Basis of National Security in International Law*; у „Наука-Безбедност-Полиција“, број 1/2014, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2014.
14. Мијалковић С, *Национална безбедност*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2011.
15. Мијалковић С, Милошевић М, *Обавештајно-безбедносна дјелатност и службе*, Висока школа унутрашњих послова, Бања Лука, 2011.
16. Мијалковић С, *Обавештајно-безбедносне службе и национална безбедност*, Безбедност, бр.1, Министарство унутрашњих послова Републике Србије, 2011.
17. Михајловић Д, *Положај и улога служби безбедности у савременом управном систему*, Факултет политичких наука, Универзитет у Београду, Београд, 2018.

18. Нешковић С, *Безбедност и реформе у Србији*, Институт за политичке студије, Београд, 2006.

19. Николић К, *Мач револуције: ОЗНА у Југославији 1944-1946*, Службени гласник, друго издање, 2014.

20. Петровић П, Пејић Ј, *Реформа служби безбедности у Србији*, Београдски центар за безбедносну политику, Београд, 2019.

21. Радоњић Б, *Организација служби безбедности у европским правним порецима*, Правни факултет Универзитета у Нишу, 2020.

22. Стајић Љ, *Основи система безбедности са основама истраживања безбедносних појава*, Правни факултет у Новом Саду, Нови Сад, 2008.

23. Степанов Р, *Увод у политику и политички систем*, Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду и Mediterran Publishing, Нови Сад, 2008.

24. Сун Цу, *Умеће ратовања*, GlobalBook, Нови Сад, 1995.

25. Тарановски Ф, *Енциклопедија права*, Геца Кон, Београд, 1923.

Извори на страном језику:

1. Bittner E, *The functions of the police in modern society*, Brandays University, 1970

2. Bayley D, *Democratizing the police abroad*, Washington, 2001.

3. Crawshaw R, Culen S, Wiliamson T, *Human rights and policing*, Martinus Nijhoff Publishers, 2007.

4. Johnstone I, *Dilemmas of robust peace operations*, Annual Reviw of Global Peace Operations, Boulder, Lynne Reiner, 2006.

5. La Police, Paris, Gallimard, 1973.

ОСТАЛА ИСТРАЖИВАЧКА ГРАЂА

Правни извори:

1. Устав Републике Србије, *Службени гласник РС*, бр. 98/2006.

2. Закон о полицији, *Службени гласник РС*, бр. 6/2016, 24/2018 и 87/2018.

3. Закон о тајности податка, *Службени гласник РС*, бр. 104/09.

4. Закон о Безбедносној-информативној агенцији, *Службени гласник РС*, бр. 42/2002 111/2009 64/2014- Одлука УС, 66/2014 и 36 /2018.

5. Закон о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције, *Службени гласник РС*, бр. 94/2016 и 87/2018.

6. Закон о одбрани, *Службени гласник РС*, бр. 116/2007, 88/2009, и 88/2009.

7. Закон о оружју и муницији, *Службени гласник РС* 20/2015, 10/2019, 20/2020 и 14/2022.

8. Закон о Војнобезбедносној агенцији и Бојнообавештајној агенцији, *Службени гласник РС*, бр. 88/2009, 55/2012 и одлука УС и 17/2013.

9. Закон о основама уређења служби безбедности Републике Србије, *Службени гласник РС*, бр. 116/20)07 и 72/12.

10. Правилник о безбедносним проверама лица које обавља војнобезбедносна агенција; у: „Службени војни лист“ бр. 25, Београд, 2015.

11. Правилник о поступку безбедносне провере и садржини уитиника, *Службени гласник РС*, бр. 97/2015.

12. Савет Европе, *Правилник понашања за државне службенике*

13. Међународни пакт о грађанским и политичким правима, Генерална скупштина Уједињених нација, 1966.

Интернет адресе:

1. <https://www.sis.gov.uk/clearing-you-through-security.html>

2. <https://www.bia.gov.rs/bia/postani-pripadnik/>

3. <https://sr.wikipedia.org/sr-ec/%D0%9C%D0%BE%D1%81%D0%B0%D0%B4>

САЖЕТАК И КЉУЧНЕ РЕЧИ

Остваривање безбедности и очување правног поретка одувек је био задатак сваке одговорне власти, односно државе. Наравно, да би се тај задатак остварио, постоје одређени институционални механизми чија је законом предвиђена делатност усмерена ка остваривању таквог циља. Ти механизми су између осталих органи полиције и службе безбедности. Но, оно што је кључно у самом функционисању полиције, али и службе безбедности, то је поуздан одабир кадрова, где се безбедносна провера као управна делатност јавља као битно средство за анагажовање поузданих службеника полиције и службе безбедности.

Циљ читавог рада се односи на теоријску обраду ове управне делатности, детаљно истраживање поступка безбедносне провере али и бројних контроверзи које она сама изазива. Управо је због тога у самом раду приказан осврт на прошлост, односно историјски аспект функционисања полиције и службе безбедности. То је извршено са циљем откривања какав је профил личности радио у тадашњим органима и шта је оно за чиме се заправо трагало самом безбедносном провером. Анализирана су и решења у домаћем законодавству везана за ову управну делатност, али и различити модели вршења безбедносне провере који у многама зависе и од политичког уређења конкретне државе у којој се спроводи провера. Све овако важне информације су могле бити анализирани једино применом одговарајућих метода као што су: компаративни метод, који је био кључан у анализирању различитих модела вршења безбедносних провера; историјски метод, који нам је помогао у истраживању историјског аспекта функционисања полиције и службе безбедности и наравно неизоставни нормативно-правни метод, где смо анализом законских решења која су понуђена у домаћем законодавству дошли до јасног приказа ове управне делатности. Резултат мастер рада, који се природно намеће као последица свих горе поменутих метода који су примењени, јесте да је ова управна делатност, без обзира да ли говоримо о историјском аспекту или модерним друштвима, од круцијалног значаја за безбедност сваке државе. У прилог томе говори и то да је безбедносна провера један од најважнијих инструмента којим се служи полиција и службе безбедности са циљем ангажовања службеника који ће на прави начин моћи одговорити сваком задатку од државне важности.

Кључне речи: Држава, безбедносно проверавање, полиција, службе безбедности.

SUMMARY AND KEY WORDS

Legal regulation of security check as an administrative activity of the police and security service

Achieving security and preserving the rule of law has always been the task of every responsible government or state. Of course, in order to achieve this task, there are certain institutional mechanisms whose legally prescribed activities are aimed at achieving such a goal. These mechanisms are, among other things, the police and security services. However, what is crucial in the functioning of the police and the security service is the reliable selection of staff, where security screening as an administrative activity appears as an important means of engaging reliable police officers and security services.

The aim of the whole paper is related to the theoretical treatment of this administrative activity, detailed research of the security clearance procedure but also numerous controversies that it itself causes. That is why the paper itself presents a review of the past, i.e. the historical aspect of the functioning of the police and security service. This was done with the aim of revealing the profile of the person who worked in the bodies at the time and what the security check itself was actually looking for. The solutions in the domestic legislation related to this administrative activity were also analyzed, as well as different models of performing security checks, which largely depend on the political organization of the specific country in which the check is conducted. All such important information could be analyzed only by applying appropriate methods such as: The comparative method, which was crucial in analyzing different models of security checks; The historical method, which helped us in researching the historical aspect of the functioning of the police and security service, and of course the indispensable normative-legal method, where we came to a clear overview of this administrative activity on the analysis of legal solutions, offered in domestic legislation. The result of the master's thesis that naturally arises as a consequence of all the above-mentioned methods that have been applied is that this administrative activity, regardless of whether we are talking about the historical aspect or modern societies, is crucial for the security of every country. This is supported by the fact that the security check is one of the most important instruments used by the police and security services with the aim of hiring officers who will be able to respond to every task of national importance in the right way.

Keywords: The state, security check, police, security services.

БИОГРАФИЈА СТУДЕНТА

Томислав Петрић, рођен је 27. децембра 1997. године у Нишу. У Нишу је 2016. године завршио Гимназију Светозар Марковић, друштвено–језички смер. Основне академске студије на Правном факултету у Нишу завршио је 1. октобра 2021. године са просечном оценом **8.83**. Октобра 2021. године уписао је Мастер академске студије на Правном факултету у Нишу, смер унутрашњи послови. Од знања страних језика посебно истиче енглески језик, а служи се и руским језиком.

**ИЗЈАВА О ИСТОВЕТНОСТИ ШТАМПАНОГ И ЕЛЕКТРОНСКОГ ОБЛИКА
МАСТЕР РАДА**

Име и презиме аутора мастер рада: Томислав Петрић

Наслов мастер рада: Правно уређење безбедносне провере као управне делатности
полиције и служби безбедности

Ментор: проф Др. Дејан Вучетић

Изјављујем да је електронски облик мастер рада у pdf формату истоветан штампаном облику који сам предао/ла Правном факултету Универзитета у Нишу.

У Нишу, _____

Потпис аутора

Томислав Петрић

ИЗЈАВА О АУТОРСТВУ И ОДОБРАВАЊУ ОБЈАВЉИВАЊА МАСТЕР РАДА

Изјављујем да је мастер рад, под насловом „Безбедносно проверавање лица као управна делатност полиције и служби безбедности“ пријављен и одбрањен на Правном факултету Универзитета у Нишу:

- резултат сопственог истраживачког рада;
- да овај мастер рад у целини, нити у деловима, нисам пријављивао/ла на другим факултетима, нити универзитетима;
- да нисам повредио/ла ауторска права, нити злоупотребио/ла интелектуалну својину других лица.

Дозвољавам да се овај мастер рад чува у библиотеци и објави на сајту Правног факултета Универзитета у Нишу, са подацима о датуму одбране и комисији пред којом је рад брањен.

Аутор мастер рада: Томислав Петрић

У Нишу, _____

Потпис аутора

Томислав Петрић

